

Fødevarerhvervet i Danmark 2015

Tema:

Afgrøder i dansk landbrug 1920-2015

Landbrugets gæld, renter og bidragssatser

Privatøkonomien for danske landmandsfamilier

Dansk fiskeri og akvakultur i EU perspektiv

**DANMARKS
STATISTIK**

Fødevareerhvervet i Danmark 2015

Fødevarerhvervet i Danmark 2015

Udgivet af Danmarks Statistik

April 2016

Foto: Colourbox

Pdf-udgave:

Kan hentes gratis på www.dst.dk/publ/FodvareerhvDK

ISBN 978-87-501-2202-9

Adresser:

Danmarks Statistik

Sejrøgade 11

2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

e-mail: dst@dst.dk

www.dst.dk/dkital

Forfattere:

Henrik Bolding Pedersen, hpe@dst.dk, Cand.oecon.agro. fra Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Jeppe Strandgaard Herring, jhr@dst.dk, Cand.silv. fra Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Karsten Larsen, kkl@dst.dk, Cand.polit. fra Københavns Universitet.

Kim Normark Andersen, kno@dst.dk, Cand.polit. fra Københavns Universitet.

Martin Brandt Jepsen, mjs@dst.dk, Cand.scient.oecon. fra Syddansk Universitet.

Steffen Møllenberg, sml@dst.dk, Cand.hort. fra Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Signaturforklaring

- Nul
- 0 Mindre end en halv af den anvendte enhed
- 0,0 Mindre end 0,05 af den anvendte enhed
 - Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- .. Oplysning for usikker, giver ingen mening eller udeladt af diskretionshensyn
- ... Oplysning foreligger ikke
 - * Foreløbige anslåede tal
 - | Vandret eller lodret streg markerer databrud i en tidsserie.
Oplysningerne fra før og efter databruddet er ikke fuldt sammenlignelige

Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellerne afvige fra totalen

Symbols

- Nil or less than half the final digit shown
- 0 Less than 0.5 than the final digit show
- 0.0 Less than 0.05 than the final digit show
 - Not applicable
- .. Available information not conclusive or not disclosable
- ... Data not available
 - * Provisional or estimated figures
 - | Horizontal or vertical line indicates break in series,
which means that data before and after break in series are not fully comparable

© Danmarks Statistik 2016

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.

Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.

Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.

Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik.

Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN, har den ret til - inden for aftalens rammer - at kopiere fra publikationen.

Forord

Denne temapublikation rummer både lange og korte tilbageblik på landbruget. Landbrugsarealets anvendelse er beskrevet helt tilbage til 1920, hvor Sønderjylland vendte tilbage til Danmark. Med lidt kortere tidshorizont er i to afsnit analyseret landbrugets gæld, renter og bidragssatser samt landmandsfamiliernes privatøkonomi siden finanskrisens start i 2008.

For fiskeri og akvakultur er der suppleret med et tema, hvor de danske tal ses i et EU-perspektiv.

Publikationen er udarbejdet i kontoret for Fødevarerhverv. Fuldmægtig Karsten Larsen har skrevet kapitlet om høst til alle tider, mens specialkonsulent Kim Nor-mark Andersen og Jeppe Strandgaard Herring har belyst dansk fiskeri og akvakultur i EU-perspektiv. Chefkonsulent Henrik Bolding Pedersen har skrevet kapitlerne om landbrugets gæld, renter og bidragssatser sammen med fuldmægtig Martin Brandt Jepsen og kapitlet om landmandsfamiliernes privatøkonomi sammen med specialkonsulent Steffen Møllenberg.

Danmarks Statistik, marts 2016

Jørgen Elmeskov, rigsstatistiker

Peter Vig Jensen, kontorchef

Preface

This publication shows different long and short term trends in Danish agriculture. The first section provides a long-term description of the use of the agricultural area since 1920, where South Jutland came back to Denmark. With a shorter perspective the next two sections analyse the debt, interest paid and administration fees on mortgage loans as well as the household economy for farmer families since the outbreak of the financial crisis in 2008.

Finally the publication includes a section where economic figures for Danish fishery and aquaculture are seen in a European Union perspective.

The publication was prepared by the Division for Food. Karsten Larsen, head of section, wrote the article on use of the Danish agricultural land while Kim Normark Andersen, senior adviser, together with Jeppe Strandgaard Herring, head of section, contributed with the article on fishery and aquaculture. Finally Henrik Bolding Pedersen, chief adviser, wrote the article on agricultural debts, interest paid and administration fees on mortgage loans with Martin Brandt Jepsen, head of section, and the article on household economy for farmer families with Steffen Møllenberg, senior adviser.

Statistics Denmark, March 2016

Jørgen Elmeskov, Director General

Peter Vig Jensen, Head of division

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	6
1. Afgrøder i dansk landbrug 1920-2015	8
1.1 Sønderjylland vender tilbage til Danmark.....	8
1.2 Det danske landbrugsareal	9
1.2.1 Korn	10
1.2.2 Rodfrugter	14
1.2.3 Grovfoder	16
1.2.4 Bælgsæd, frø og andre afgrøder	18
1.3 Anvendelse af korn	19
2. Landbrugets gæld, renter og bidragssatser	23
2.1 Landbrugets gæld	23
2.1.1 Realkreditlånenes sammensætning	23
2.2 Landbrugets renteudgifter	24
2.3 Landbrugets administrationsbidrag på realkreditlån	25
3. Privatøkonomien for danske landmandsfamilier	27
3.1 Heltidsbedrifter med malkekvæg	28
3.2 Heltidsbedrifter med svin	31
3.3 Heltidsbedrifter med pelsdyr	34
3.4 Heltidsbedrifter med planteavl	35
3.5 Deltidsbedrifter	36
4. Dansk fiskeri og akvakultur i EU perspektiv	40
4.1 Fiskeriets produktion og indkomst	40
4.2 Omkostninger og værditilvækst	42
4.3 Kapital og arbejdsindsats	43
4.4 Fiskeriets driftsresultat	45
4.5 Akvakulturerhvervets produktion og indkomst	46
4.6 Omkostninger og værditilvækst	49
4.7 Kapital og arbejdsindsats	50
4.8 Akvakulturerhvervets driftsresultat	51
5. English summary	52

Sammenfatning

Publikationen består af fire afsnit, som hver belyser forskellige centrale aspekter af fødevarerhvervet i Danmark og dets udvikling. Indledningsvis beskrives udviklingen arealanvendelse og høst fra 1920 til 2015. Herefter følger afsnit om landbrugets gæld, renteudgifter og bidragssatser, efterfulgt af et afsnit omhandlende privatøkonomien for danske landmandsfamilier med børn. Endelig afsluttes med et afsnit om dansk fiskeri og akvakultur set i et EU-perspektiv.

Hovedpointerne i de fire artikler er:

Afgrøder i dansk landbrug 1920-2015:

- Det danske landbrugsareal er fra 1920 til i dag faldet fra 3,2 mio. ha til 2,6 mio. ha.
- Græs og grønfoder er aftaget i betydning, mens en større andel af landbrugsarealet dyrkes med korn. Fra midten af 1980'erne voksede arealet med hvede meget kraftigt.
- Høsten af korn pr. ha er tredoblet fra 1920 til i dag. Den største stigning i udbyttet er for rug. Høsten pr. ha af kartofler og sukkerroer er mere end fordoblet i samme periode.
- Foderroer er næsten forsvundet i dansk landbrug, og er blevet erstattet af grønfoder, især majs.
- Ca. 70-85 pct. af kornet er i hele perioden blevet brugt som foder til dyrene – frem til 1950'erne ikke mindst til heste.

Landbrugets gæld, renter og bidragssatser:

- Landbrugets gæld har siden 2009 været omkring 350 mia. kr.
- I 2014 var 51 pct. af det samlede realkreditlån rentetilpasningslån i kroner, mens 38 pct. var rentetilpasningslån i euro og blot 12 pct. var fastforrentede lån.
- Landbrugets renteudgifter toppede i 2008 med 16,8 mia. kr., og er siden faldet til 9,3 mia. kr. i 2014.
- Bidragssatsen på landbrugets realkreditlån var i gennemsnit 0,93 pct. i 2014, svarende til 2,35 mia. kr. ud af de samlede renteudgifter. Bidragssatsen var højest for de kapitaltunge kvæg- og svinebedrifter.

Privatøkonomien for danske landmandsfamilier:

- Privatforbruget for landmandsfamilier med børn ligner privatforbruget for øvrige familier med børn.
- Privatforbruget for landmandsfamilier udviser en stor stabilitet på trods af store udsving i driftsresultatet fra landbrug i perioden efter finanskrisen.
- For heltidsbedrifter inden for kvæg, svin og planteavl gælder generelt, at bedrifter med høj gældprocent i perioden 2008-2014 præsterer en negativ opsparing, der udhuler egenkapitalen og truer bedrifternes eksistens. Der er i perioden samtidig blevet flere bedrifter med høj gældsprocent.
- Landmandsfamilier, hvor landbruget er deltidsbeskæftigelse, udviser i perioden 2008-2014 stor stabilitet i indkomst og forbrug, hvor indkomsten fra andre kilder end landbrug på årligt 750.000-850.000 kr. er afgørende. Gruppen har i gennemsnit over perioden ingen opsparing af betydning.

Dansk fiskeri og akvakultur i EU perspektiv:

- Danmark står for 12 pct. af EU's fiskeri- og akvakulturproduktion.
- Industrifiskeriet er bærende for Danmarks store fangstmængde. Målt i værdi skabte Danmark 6 pct. af EU's bruttoudbytte fra fiskeri i 2013.
- For fartøjer over 12 meter havde Danmark EU's tredjebedste bruttoudbytte pr. fartøjsdag på havet.

- Trods relativt store kapitalomkostninger i danske fiskerivirksomheder blev 11 pct. af EU's samlede driftsresultat på 520 mio. Euro tilvejebragt af dansk fiskeri.
- Dansk akvakultur skabte 4 pct. af bruttoudbyttet i EU's akvakulturerhverv i 2012.
- Danmark var den største producent af regnbueørred i EU med en andel på 33 pct. af den samlede produktionsværdi på 416 mio. Euro.

Kilder og metoder

Temaafsnittene er baseret på forskellige statistikker fra Danmarks Statistiks kontor for Fødevarerhverv.

Afgrøder i dansk landbrug er primært baseret på Danmarks Statistiks Landbrugs- og gartneritælling.

Afsnittet om landbrugets gæld, renter og bidragssatser samt om landmændenes privatøkonomi er primært baseret på regnskabsstatistikken, men suppleret med anden statistik fra nationalbanken og Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse.

Afsnittet om fiskeri og akvakultur i EU perspektiv er især baseret på oplysninger fra Eurostat og Joint Research Centre, JRC, der huser videnskabelige data for EU-kommissionen. De danske regnskabsstatistikker for fiskeri og akvakultur bidrager med data hertil.

Flere tal om fødevarerhvervet

Yderligere analyser og tal om fødevarerhvervet findes på:

www.dst.dk/da/Statistik/emner/landbrug-gartneri-og-skovbrug.aspx

www.dst.dk/da/Statistik/emner/fiskeri-og-akvakultur.aspx

Her er der bl.a. tal for:

- bedrifter, arealer og husdyr
- arbejdskraft i landbruget
- produktion og anvendelse
- økologi
- regnskaber.

1. Afgrøder i dansk landbrug 1920-2015

Danmark bliver traditionelt regnet som et landbrugsland. Det er i hvert fald rigtigt forstået derved, at rundt regnet 2/3 af vores areal består af landbrugsjord. Det er en betydelig større andel end i fx vores nabolande Sverige og Norge, som til gengæld har langt større arealer med skov end vi har.

Landbrugsarealet er af betydning for vores miljø og vores eksistensgrundlag, og finder anvendelse til produktion af fødevarer til både mennesker og dyr.

Landbrugsarealet har ændret sig gennem årene. Arealet er blevet mindre, og de afgrøder de danske landmænd dyrker har også skiftet sammensætning. Samtidig er produktionen steget, idet det gennem årene er blevet muligt at opnå større udbytter på det samme areal.

De danske landbrugstællinger har altid omfattet bedrifternes areal og dets sammensætning på forskellige afgrøder. I kraft heraf er det muligt at vise en sammenlignelig statistik, der går så langt tilbage som til 1920.

I dette beskrives det danske landbrugsareal og de vigtigste afgrøder: korn, rodfrugter, foderafgrøder og visse andre afgrøder. Beskrivelsen omfatter både arealer med afgrøder og høsten. Vi vil blandt andet vise udviklingen i høstudbytterne frem til vor tid.

Vi begynder i 1920 hvor:

1.1 Sønderjylland vender tilbage til Danmark

Danmark blev større

Da Sønderjylland i 1920 vendte tilbage til Danmark voksede landets befolkning med ca. 160.000 nye borgere, som indtil da havde været borgere i Tyskland. Danmarks areal voksede med ca. 400.000 ha, og det fik også betydning for landbruget, idet rundt regnet 14.000 sønderjyske landmænd tilsammen dyrkede 320.000 ha jord med forskellige afgrøder. Det danske landbrugsareal blev dermed forøget med 11 pct.

I tabel 1.1 vises den relative fordeling af afgrøder på landbrugsarealet for Sønderjylland og det øvrige Danmark i 1920.

Tabel 1.1 Anvendelse af det dyrkede areal. 1920

	Korn	Bælgsæd	Foderroer	Sukkerroer	Kartofler	Græs og grønføder	Andre afgrøder	Landbrug i alt
	pct. af samlet landbrugsareal							1.000 ha
Sønderjylland	26,8	0,9	5,9	0,3	1,2	61,7	3,4	321
Danmark i øvrigt	38,6	0,5	9,8	1,3	3,1	41,2	5,5	2 871

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II

Meget kvæg i Sønderjylland

Det, som især prægede det sønderjyske landbrug i 1920, var et relativt stor areal med græs og grønføder, og det afspejlede at mange landmænd i Sønderjylland havde kvæg. Til gengæld havde sønderjyske landmænd mindre arealer med fx korn og kartofler sammenlignet med andre danske landmænd. Den dag i dag er landbrug med kvæg langt hyppigere i Jylland end i resten af landet.

Sammenlignelig statistik om landbrug fra 1920 til i dag

Det daværende Statistiske Departement gennemførte i sommeren 1920 en landbrugstælling, der også omfattede Sønderjylland. Disse landbrugstællinger har fundet sted hvert år siden, omfattende det samme område. Forskellige metoder har været anvendt: tællingskommisærer i de enkelte kommuner, spørgeskemaundersøgelser som totaltællinger eller stikprøver og inden for de seneste cirka 20 år også

med anvendelse af registre fra Fødevareministeriet. I kraft af disse tællinger har vi en sammenhængende og sammenlignelig landbrugsstatistik fra 1920 og helt op til i dag.

Dette grundlag vil vi benytte til at beskrive det danske landbrugsareal og dets sammensætning på afgrøder i et historisk perspektiv. Af hensyn til netop sammenligneligheden begynder vi i 1920, hvor Sønderjylland blev dansk.

1.2 Det danske landbrugsareal

Faldende areal med landbrug

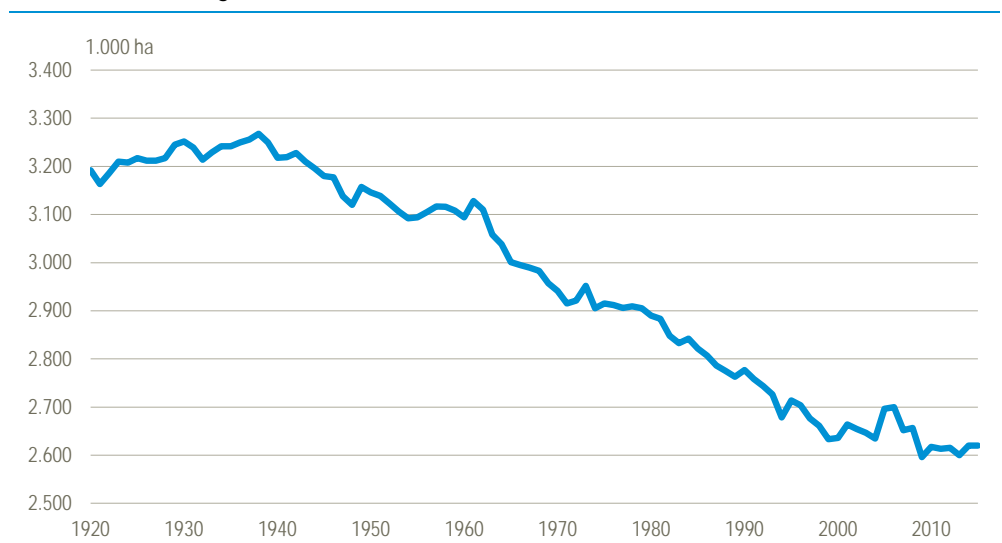
Landbrugsarealet ændrer sig kun ganske lidt fra år til år, men sammenlignet med 1920 er arealet med korn, ærter, kartofler, græs og flere andre afgrøder dyrket af danske landmænd faldet med næsten 600.000 ha svarende til 18 pct.

I løbet af 1920'erne steg det danske landbrugsareal med yderligere 60.000 ha, men ellers er arealet faldet årti for årti. Mest markant var udviklingen i 1960'erne, hvor 153.000 ha landbrugsjord forsvandt, men også i 1980'erne og 1990'erne faldt landbrugsarealet med over 100.000 ha i begge årtier.

Inden for de seneste år har arealet været ret konstant, og var i 2015 omtrent uændret sammenlignet med 2000.

Der findes ikke nøjagtige tal for, hvad der er sket med de 600.000 ha landbrugsjord, som er taget ud af brug fra 1920 og op til i dag. Dog ved vi, at skovarealet i perioden er vokset fra 420.000 ha til 615.000 ha. Ligeledes må betydelige arealer være blevet inddraget til fx parcelhuse og sommerhuse.

Figur 1.1 Det danske landbrugsareal

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

Sammensætningen af afgrøder

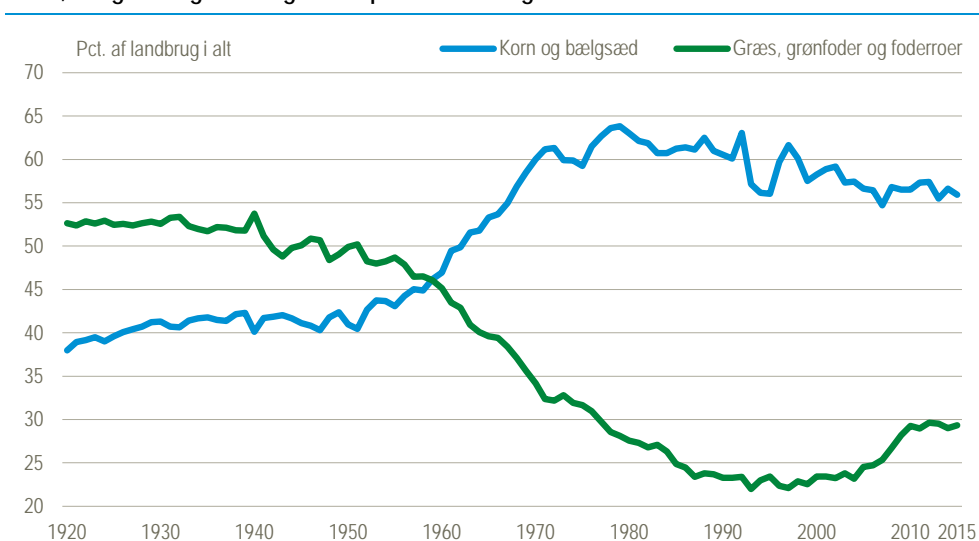
Landbruget har gennem årene ændret sammensætningen af afgrøder. Tabel 1.2 viser den relative fordeling af det dyrkede areal på forskellige afgrøder. Den væsentligste udvikling i perioden fra 1920 og op til i dag er, at afgrøderne græs, grønfoder og foderroer er aftaget i betydning, mens danske landmænd i dag dyrker relativt mere korn end for 95 år siden. Udviklingen vil blive beskrevet i detaljer i de følgende afsnit.

Tabel 1.2 Anvendelse af det dyrkede areal i udvalgte år

	Korn	Bælgsæd	Foderroer	Sukkerroer	Kartofler	Græs og grønforer	Andre afgrøder	Landbrug i alt
	pct. af samlet landbrugsareal							1.000 ha
1920	37,4	0,6	9,4	1,2	2,9	43,3	5,3	3 192
1930	41,1	0,2	12,9	1,0	2,1	39,7	3,0	3 252
1940	40,0	0,1	12,7	1,3	2,0	41,0	2,8	3 218
1950	40,6	0,4	12,9	2,3	3,3	37,0	3,5	3 146
1960	46,7	0,3	13,6	1,8	3,0	31,6	3,2	3 094
1970	59,1	0,9	7,0	1,6	1,3	27,2	3,0	2 941
1980	62,9	0,1	4,5	2,7	1,2	23,0	5,6	2 890
1990	56,4	4,1	3,7	2,4	1,4	19,6	12,4	2 777
2000	56,9	1,4	0,7	2,2	1,5	22,7	14,6	2 636
2010	56,1	0,4	0,2	1,5	1,5	29,1	11,2	2 617
2015	55,5	0,5	0,2	1,0	1,6	29,1	12,2	2 620

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

Figur 1.2 Korn, bælgsæd og foderafgrøder i pct. af landbrugsarealet

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

1.2.1 Korn

Korn – en vigtig afgrøde i dansk landbrug

Korn har i hele perioden været én af de mest betydningsfulde afgrøder i dansk landbrug, og har fundet anvendelse til både foder til dyrene, brød og andre produkter i fødevarerindustrien og til eksport. Med korn forstås her korn til modenhed, dvs. en afgrøde, som typisk høstes i sensommeren, og hvor man høster kernen.

De fire vigtigste kornarter i dansk landbrug er *hvede*, *rug*, *byg* og *havre*. Dertil kommer en sidste post, *andet korn*, som i tidens løb har bestået af blandsæd, triticale og i beskedent omfang de senere år også majs til modenhed.

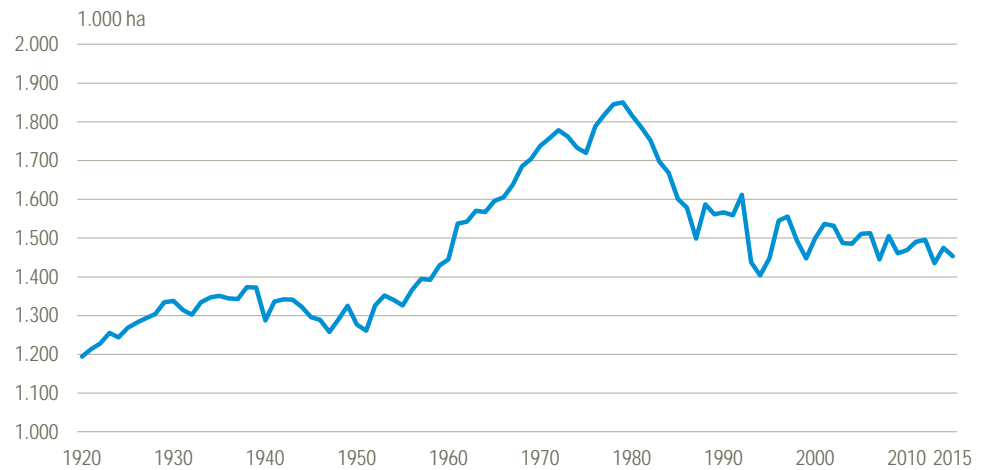
I 1920 var kornarealet i Danmark på 1,2 mio. ha, men voksede sidenhen i betydning og nåede i 1979 et maksimum på 1,9 mio. ha – næsten 2/3 af hele landbrugsarealet.

Tabel 1.3 Areal med korn for udvalgte år

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2015
Korn, 1.000 ha	1 194	1 338	1 287	1 277	1 445	1 738	1 817	1 567	1 500	1 469	1 453
I pct. af landbrug i alt	37,4	41,1	40,0	40,6	46,7	59,1	62,9	56,4	56,9	56,1	55,5

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

Figur 1.3 Areal med korn

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

Arealet med korn toppede omkring 1980

Arealet med korn steg kraftigt i 1920'erne frem til 1939 med 144.000 ha for så igen at falde noget i årene efter. I 1950'erne og især i 1960'erne tog udviklingen fart igen, og kornarealet steg med næsten en halv million ha i disse to årtier. Stigningen fortsatte i 1970'erne til kornarealet nåede sit maksimum omkring 1980 med næsten 2,0 mio. ha. Siden er kornarealet faldet, bl.a. på grund af krav om braklægning, som blev indført i 1993, men dog ophævet igen i 2008. I dag er kornarealet på omkring 1,5 mio. ha svarende til 55 pct. af hele landbrugsarealet.

Stort areal med havre i tidligere tider

I 1920 var *havre* den vigtigste kornafgrøde i Danmark med 37 pct. af hele kornarealet. I 1970 var denne andel faldet til 11 pct., og i dag udgør havre under 3 pct. af arealet med korn. Det store areal med havre i tidligere tider har den forklaring, at landbruget havde mange arbejdsheste – helt op til 1950 havde landmændene omkring en halv million heste, som især fik valset havre som foder.

Byg har altid været en vigtig afgrøde

Byg har i hele perioden været en betydende afgrøde, og har aldrig udgjort under 20 pct. af kornarealet. I 1980'erne nåede byg næsten op på at udgøre 90 pct. af kornarealet. Byg dyrkes mest som en vårafgrøde, og med de krav om vintergrønne marker, som danske landmænd blev mødt med i 1980'erne, faldt arealet med byg betragteligt, men udgør dog stadig over 40 pct. af kornarealet. Krav om vintergrønne marker blev indført for at begrænse nedsivning af kvælstof og dermed mindske forurening af grundvandet og havmiljøet. Danmarks første vandmiljøplan blev vedtaget i 1985.

Hvede vandt først indpas i 1980'erne

Hvede dyrkes derimod helt overvejende som en vinterafgrøde, men blev først en betydende afgrøde i dansk landbrug i 1980'erne – først og fremmest på grund af kravene om vintergrønne marker. Indtil da havde hvede udgjort under 10 pct. af kornarealet mod 40-50 pct. i årene efter årtusindeskiftet.

Rug udgjorde 19 pct. af kornarealet i 1920 men faldt gennem årene til under 3 pct. i 1970. Siden er arealet med rug steget noget igen, og udgør i dag 8 pct. af kornarealet.

Tabel 1.4 Den relative fordeling af kornarter for udvalgte år

	Hvede	Rug	Byg	Havre	Andet korn	Korn i alt
	pct. af hele arealet med korn					1.000 ha
1920	6,1	18,9	21,2	36,9	16,8	1 194
1930	7,6	11,3	28,6	29,4	23,1	1 338
1940	6,4	10,8	30,6	27,0	25,3	1 287
1950	6,7	12,1	38,7	21,7	20,9	1 277
1960	5,7	10,9	52,3	13,7	17,4	1 445
1970	6,6	2,5	77,8	10,6	2,5	1 738
1980	7,7	3,1	86,8	2,2	0,2	1 817
1990	34,0	6,9	57,5	1,3	0,2	1 567
2000	41,3	3,4	48,7	3,0	3,6	1 500
2010	51,6	3,5	38,7	2,9	3,4	1 469
2015	43,5	8,4	43,4	2,6	2,1	1 453

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

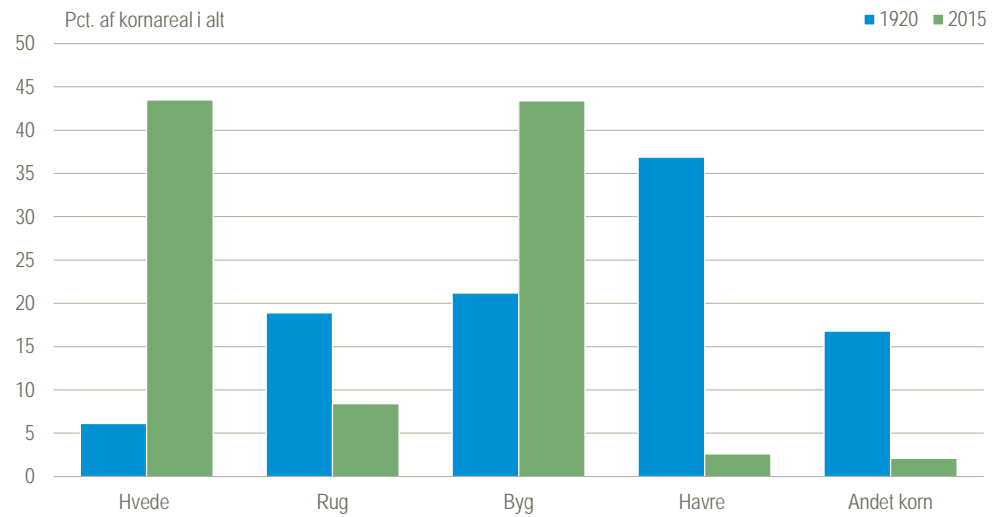
Andre typer af korn spiller ikke nogen særlig rolle i dansk landbrug i dag, men tidligere var *blandsæd* en forholdsvis almindelig afgrøde med fx en fjerdedel af kornarealet i 1940. Blandsæd blev i stort omfang anvendt som foder, især blandt bedrifter med et alsidigt husdyrhold.

Tabel 1.5 Det gennemsnitlige udbytte pr. ha, femårsperioder

	Hvede	Rug	Byg	Havre	Korn i alt
	gennemsnitligt udbytte i perioden, hkg pr ha				
1920-24	28,9	15,2	23,9	18,5	20,0
1925-29	28,2	15,9	27,0	23,1	23,6
1930-34	29,0	17,4	27,8	25,8	25,3
1935-39	30,5	17,7	30,1	27,0	26,5
1940-44	27,9	20,2	30,1	27,3	26,1
1945-49	33,6	21,5	32,1	29,6	28,6
1950-54	36,5	24,0	34,6	32,5	31,8
1955-59	39,5	25,5	35,0	32,0	32,4
1960-64	40,3	29,0	37,9	36,3	36,1
1965-69	45,1	31,4	39,0	37,9	38,8
1970-74	46,8	34,4	38,9	36,8	39,0
1975-79	50,8	34,8	38,0	32,8	38,5
1980-84	64,1	43,6	40,7	40,2	43,6
1985-89	63,7	44,1	47,7	47,6	51,1
1990-94	68,2	45,8	47,7	49,7	55,1
1995-99	72,8	50,5	53,1	56,1	61,4
2000-04	72,4	50,7	52,7	52,3	60,5
2005-09	73,2	48,9	51,3	51,4	61,0
2010-14	70,5	59,9	55,2	59,7	62,3

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/hst6

Figur 1.4 Betydningen af kornarterne

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

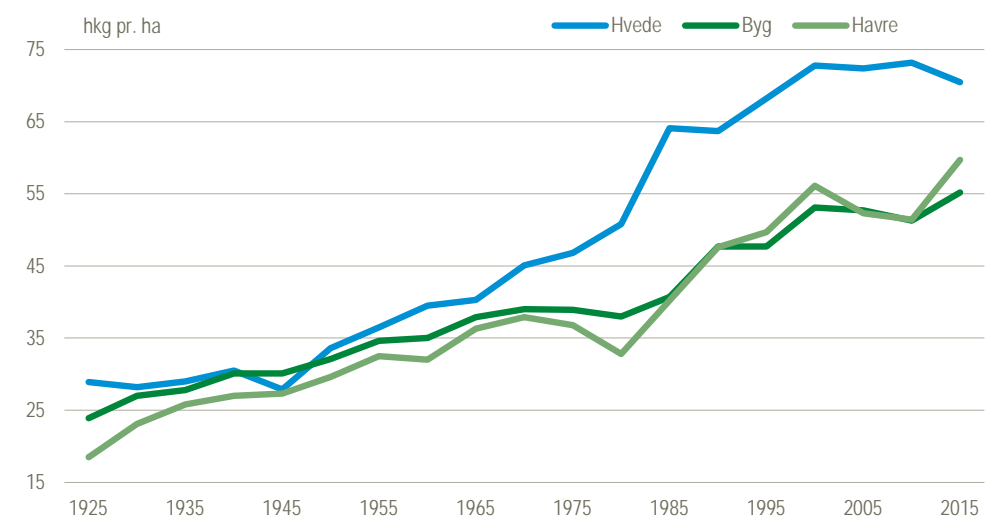
*Stigende udbytte
pr. ha ...*

Den tekniske udvikling med fx anvendelse traktorer og mejetærskere, brug af kunstgødning, sprøjtemidler, samt mere højtydende sorter har gennem årene øget produktiviteten betragteligt i det danske landbrug. I 1920-24 kunne en landmand i gennemnit høste 20 hektokilo (hkg) pr. ha. I dagens Danmark høster en landmand i gennemsnit lidt over 60 hkg pr. ha – altså en tredobling i løbet af 95 år.

... især for rug

Den største stigning i udbytte pr. ha tegner rug sig for med næsten en firedobling i hkg pr. ha fra 1920 og op til i dag. Også udbyttet pr. ha for havre er steget til mere end det tredobbelte, mens hvede og byg rundt regnet er steget med halvanden gang fra 1920 og op til i dag.

Figur 1.5 Udbytte af hvede, byg og havre i femårsperioder

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/hst6

1.2.2 Rodfrugter

Rodfrugter i dansk landbrug har gennem årene bestået af kartofler, foderroer og sukkerroer. Arealmæssigt har disse afgrøder ikke talt så meget, men de dyrkes meget intensivt med et højt udbytte pr. ha. Kartofler og sukkerroer bidrager tilsammen med 7 pct. af værdien af den samlede vegetabiliske produktion i 2014, selvom de udgør under 3 pct. af landbrugsarealet, se [tabel i statistikbanken](#).

Tabel 1.6 Areal med rodfrugter i udvalgte år

	1.000 ha			Rodfrugter i alt	pct. af rodfrugter i alt		
	Foderroer	Sukkerroer	Kartofler		Foderroer	Sukkerroer	Kartofler
1920	299	39	92	430	69,5	9,1	21,4
1930	418	32	69	519	80,5	6,2	13,3
1940	410	43	65	518	79,2	8,3	12,5
1950	406	73	105	584	69,5	12,5	18,0
1960	420	55	92	567	74,1	9,7	16,2
1970	205	47	37	289	70,9	16,3	12,8
1980	130	77	34	241	53,9	32,0	14,1
1990	102	66	40	208	49,0	31,7	19,2
2000	18	59	39	115	15,7	51,3	33,9
2010	4	39	38	81	4,9	48,1	46,9
2015	5	25	43	73	6,8	34,2	58,9

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

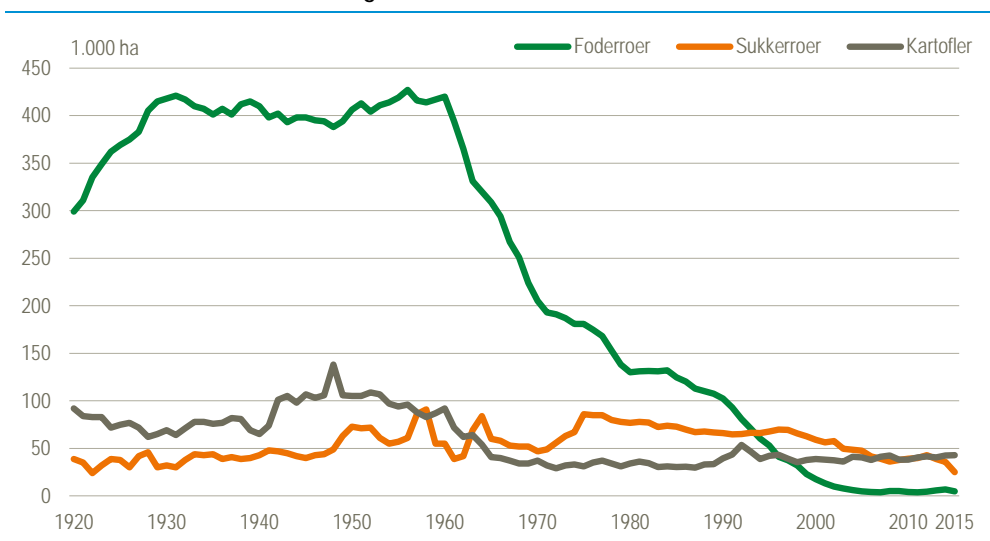
Foderroer er på retur

Arealet med rodfrugter er dalet stærkt gennem årene, først og fremmest fordi foderroer næsten er forsvundet i dagens landbrug, og nu kun udgør 5.000 ha mod over 400.000 ha i perioden 1930-60. Denne udvikling skyldes dels, at der er blevet færre husdyr som æder roer, og dels også at fx majs og helsæd har vundet indpas som foderafgrøder.

Inden for de seneste år er der også blevet færre sukkerroer, hvor afgrøden ellers havde fremgang i 1930'erne, 1940'erne og igen i 1970'erne i kraft af EU's sukkerordninger.

Sammenlignet med årene omkring 1950 er arealet med kartofler mere end halveret, men har i de seneste ca. 25 år holdt sig ret konstant på omkring 40.000 ha.

Figur 1.6 Areal med foderroer, sukkerroer og kartofler

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

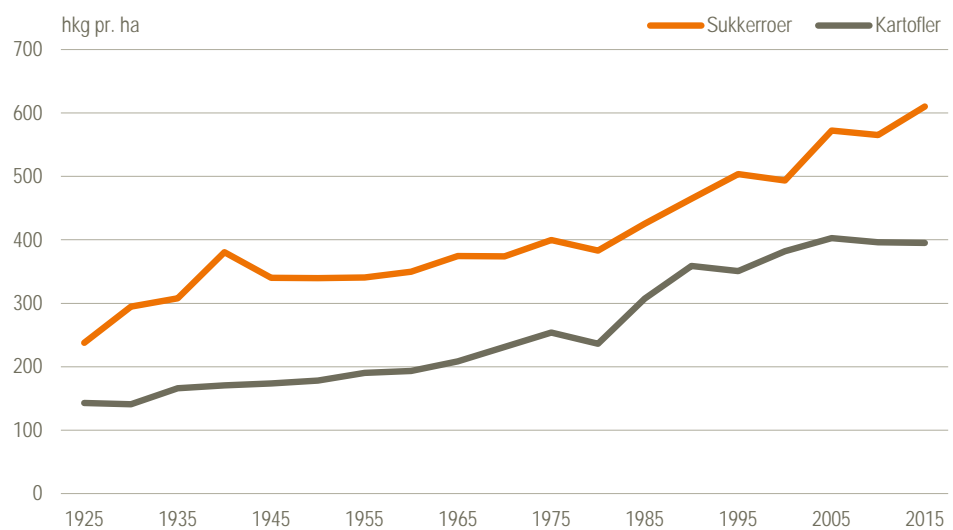
Udbyttet af rodfrugter pr. ha er vokset gennem arene. Tabel 1.7 viser den gennemsnitlige høst pr. ha i femårsperioder fra 1920 og op til i dag.

Tabel 1.7 Gennemsnitligt udbytte for rodfrugter, femårsperioder

	Foderroer	Sukkerroer	Kartofler	Rodfrugter i alt
	gennemsnitligt udbytte i perioden, hkg pr ha			
1920-1924	457	238	143	382
1925-1929	536	295	141	462
1930-1934	573	308	166	498
1935-1939	580	380	171	504
1940-1944	528	340	174	453
1945-1949	490	340	178	414
1950-1954	506	341	190	430
1955-1959	479	350	193	419
1960-1964	538	374	208	473
1965-1969	526	374	231	473
1970-1974	514	400	254	461
1975-1979	481	383	236	422
1980-1984	557	426	307	481
1985-1989	603	465	359	523
1990-1994	644	504	351	528
1995-1999	640	494	382	501
2000-2004	683	572	403	522
2005-2009	689	565	396	490
2010-2014	603	610	395	511

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/hst6

Figur 1.7 Udbytte af sukkerroer og kartofler i femårsperioder

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/hst6

Udbyttet pr. ha for foderroer er kun steget med 32 pct. fra 1920 til 2014, mens både sukkerroer og kartofler er mere end fordoblede med stigninger på henholdsvis 157 og 177 pct.

Færre dyrker sukkerroer, men med højere udbytte

For sukkerroer steg udbyttet pr. ha meget kraftigt i 1920'erne og 1930'erne. Udbyttet var herefter ret konstant i 1940'erne og 1950'erne, men er herefter igen steget konstant, hvor stigningen især var stor fra 2000-14. Det har også været en periode med et faldende areal med sukkerroer, hvor det så har været de bedst egnede jorder, som fortsat er blevet dyrket med sukkerroer og de mest effektive landmænd, som har holdt ved. I samme periode er antallet af landmænd med sukkerroer faldet med over 3/4 fra næsten 6.000 i 2000 til 1.300 i 2014.

Høsten af kartofler pr. ha er også steget i hele perioden, bortset fra et beskedent dyk i første halvdel af 10'erne sammenlignet med 00'erne. Navnlig steg udbyttet pr. ha kraftigt i 80'erne med 87 hkg pr. ha sammenlignet med 70'erne. Fra 2000 til 2014 er antallet af landmænd med kartofler faldet fra 3.200 til 1.900. I modsætning til sukkerroer har arealet med kartofler i denne periode været ret konstant, men også for kartofler kan man altså observere en effektivisering og en koncentration af produktionen på færre bedrifter.

1.2.3 Grovfoder

Areal med grovfoder har altid spillet en rolle i det danske landbrug, og har bestået af tre typer af arealer:

- *Græsarealer* til kvæg, får og heste, som enten kan være varige arealer eller i omdriften. Som en tommelfingerregel kan man gå ud fra, at et græsareal kan betragtes som varigt, hvis landmanden planlægger at lade marken blive stående med græs mindst de næste fem år. Hvis han derimod inden da regner med at inddrage græsarealet til dyrkning med fx korn, så skal marken betragtes som græs i omdriften. Realistisk må man regne med, at opdelingen mellem varig græs og græs i omdriften har været underkastet en vis usikkerhed. Arealerne kan anvendes både til græsning og til slet, hvor græsset høstes til ensilering.
- *Grønfoder* kan fx være majs eller byg til ensilage, hvor både kerne og strå fra den høstede afgrøde anvendes. Også lucerne har gennem tiderne spillet en rolle som grøn foder.
- Dertil kommer *foderroer*, der som omtalt i forrige afsnit tidligere spillede en stor rolle i dansk landbrug, og derfor bliver talt med, også i dette afsnit om grovfoder.

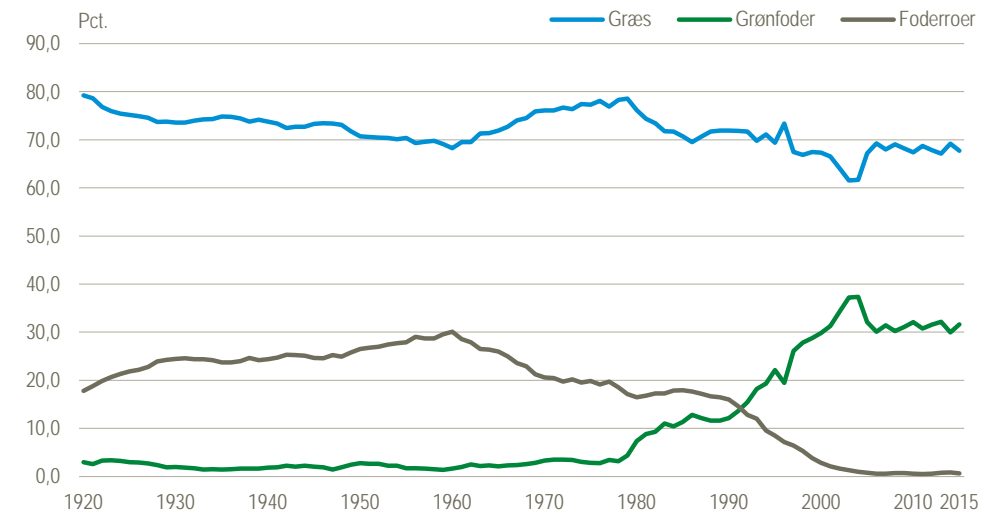
Tabel 1.8 Grovfoder i udvalgte år

	Græs i omdriften	Varig græs	Græs i alt	Grønfoder ¹	Foderroer	Grovfoder i alt
	pct. af grovfoder i alt					1.000 ha
1920	46,1	33,1	79,2	3,0	17,8	1 680
1930	40,9	32,6	73,6	2,0	24,4	1 710
1940	43,2	33,3	73,8	1,8	24,3	1 684
1950	43,5	29,8	70,7	2,7	26,5	1 530
1960	44,0	24,4	68,3	1,6	30,1	1 396
1970	47,0	30,1	76,1	3,3	20,6	995
1980	45,1	31,9	76,2	7,3	16,5	790
1990	38,8	33,9	71,9	12,1	16,0	641
2000	39,5	26,6	67,4	29,8	2,8	624
2010	42,6	26,5	67,4	32,1	0,5	753
2015	33,7	34,0	67,7	31,6	0,7	768

¹ Fx Majs og korn til ensilage.

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/hst6

Figur 1.8 Den relative sammensætning af grovfoderarealet på græs, grønfoder og foderroer

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

Færre græssende husdyr

Det samlede areal med græs, grønfoder og foderroer er i 2015 faldet over 2/3 sammenlignet med 1920, og det skyldes, at dansk landbrug i dag har betydeligt færre græssende husdyr end i 1920. I 1920 havde landbruget 600.000 heste (omtrent størrelsen af antallet af malkekøer i dagens landbrug), 2,9 mio. stk. kvæg og 188.000 får. I 2014 var antallet af heste faldet med over 90 pct., kvægbestanden reduceret med næsten 40 pct. og fårebestanden med lidt over 70 pct.

Grønfoder har erstattet foderroer

Arealet med græs, både varig græs og græs i omdriften, har i det meste af perioden fra 1920-2015 ligget på 70-80 pct. af grovfoderarealet, og aldrig under 60 pct. Derimod har grønfoder næsten helt erstattet foderroer som en betydende afgrøde, og det skyldes i høj grad, at majs i 1980'erne blev en foderafgrøde af stadig voksende betydning for især landmænd med kvæg.

Korn til modenhed som foder

Ud over grovfoderafgrøderne omtalt i dette kapitel, så finder også korn til modenhed i meget vidt omfang anvendelse som foder til dyrene. Typisk anvendes 70-80 pct. af den samlede danske kornhøst til foder, se *Nyt fra Danmarks Statistik nr. 21 2016*.

1.2.4 Bælgsæd, frø og andre afgrøder

En række andre afgrøder er igennem årene blevet dyrket af danske landmænd udover korn, grovfoder og rodfrugter, som er blevet beskrevet i de foregående afsnit.

Disse afgrøder vises nedenfor i tabel 1.9 for udvalgte år.

Tabel 1.9 Bælgsæd, frø til udsæd, industriplanter og andre afgrøder for udvalgte år

	Bælgsæd	Frø til udsæd	Industriplanter	Andre høstafgrøder	Grøntsager på friland	Braklægning
	1.000 ha					
1920	18	24	2	5	2	136
1930	5	28	1	2	5	62
1940	4	43	7	6	7	26
1950	12	60	24	0	11	14
1960	8	60	20	2	10	6
1970	27	53	21	0	11	2
1980	4	46	104	0	11	2
1990	114	52	272	0	16	4
2000	36	79	104	0	11	192
2010	10	67	166	16	11	35
2015	12	71	194	12	11	31

Kilde: Landbrugsstatistik 1900-1965, Bind II, diverse udgaver af Landbrugsstatistik samt www.Statistikbanken.dk/afg07

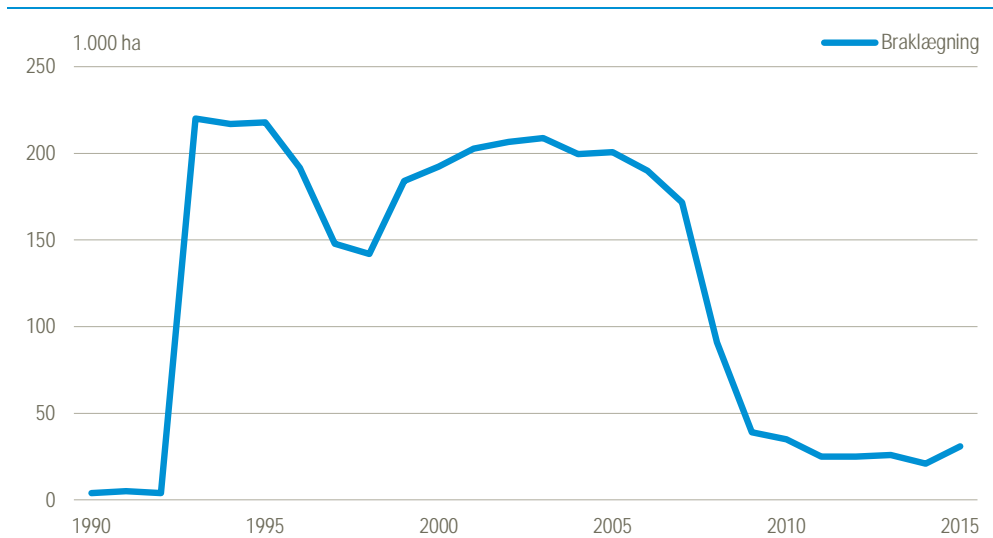
Den mest betydende af disse andre afgrøder er i dag industriplanter, som helt overvejende består af raps, men tidligere havde også hør og hamp en betragtelig andel af arealet med industriplanter. Vinterraps vandt især indpas i 1980'erne på grund af krav om vintergrønne marker.

Braklægning I 1992 blev EU's landbrugspolitik ændret, da de hidtil garanterede mindstepriser havde medført overproduktion af en række produkter, bl.a. korn. Reformen, der blev opkaldt efter den irske landbrugskommissær MacSharry, havde derfor til hensigt at begrænse fødevareproduktionen i EU og introducerede tvungen braklægning af landbrugsjord som et af instrumenterne hertil. Landmændene fik fra 1993 hektarstøtte, i stedet for pristilskud, men for at opnå den maksimale støtte havde de pligt til at lægge en del af deres jord brak.

Yderligere støtteafkobling Med en ny landbrugsreform i 2003 blev hektarstøtten afkoblet fra produktionen, således at støtten ydes uafhængig af, om jorden dyrkes med den ene eller anden afgrøde, eller slet ikke. I 2008 blev braklægningsforpligtelsen afskaffet, og braklægning består i dag kun i form af frivillige ordninger. Hertil kommer udyrkede marker, som også betragtes som braklægning.

Fra 1993-2007 udgjorde braklægning gennemgående omkring 200.000 ha svarende til omkring 7 pct. af landbrugsarealet. Før 1993 eksisterede braklægning kun i form af udyrkede marker, og udgjorde aldrig mere end nogle få tusinde ha.

Figur 1.9 Braklægning

Kilde: Diverse udgaver af Landbrugsstatistik og www.Statistikbanken.dk/afg07

1.3 Anvendelse af korn

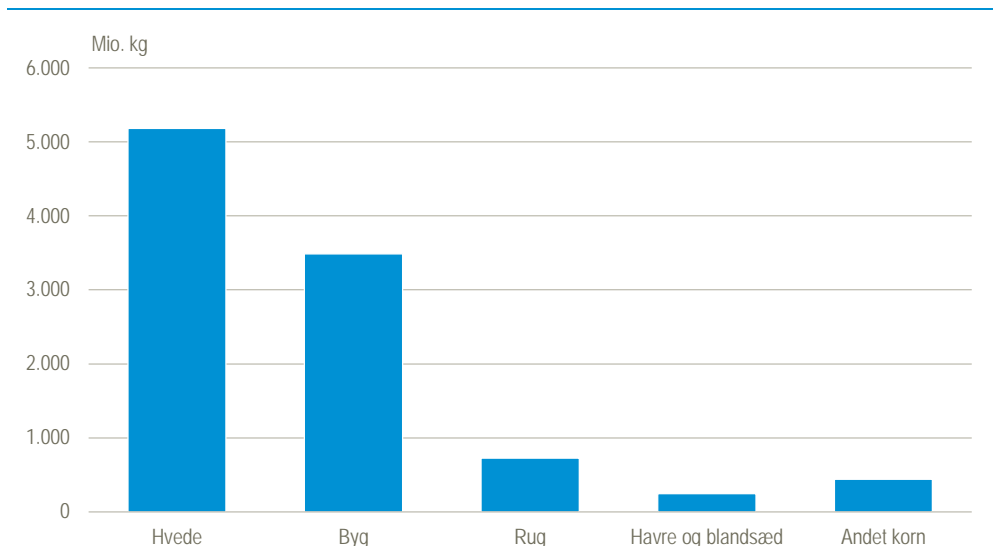
Kornbalancerne

Den danske anvendelse af korn beskrives med de såkaldte *kornbalancer*. En kornbalance opgør den samlede tilgang af korn og denne tilgangs sammensætning på forskellige anvendelser.

Tilgangen af korn består af den danske høst og det korn, som vi importerer fra andre lande.

Ca. halvdelen af Danmarks forsyning med korn består af hvede, og det har ikke ændret sig noget videre i de seneste 20 år. Den næst vigtigste kornart er byg, som udgør ca. 1/3 af forsyningen med korn.

Figur 1.10 Tilgangen af korn (høst og import) 2014

Kilde: www.statistikbanken.dk/korn

Anvendelse af kornet

Den samlede tilgang af korn har en række forskellige anvendelser:

Udsæd, hvor kornet anvendes til såning og dermed næste års høst.

Eksport, hvor korn sælges til andre lande, uanset hvilken anvendelse kornet får i det importerende land.

Formaling og andre industriformål, hvor korn anvendes til produktion af fødevarer. Det kan fx være mel, som naturligvis kan finde anvendelse både i fødevarerindustrien, hos bagerier og i private husholdninger. Dertil kommer også bryggerier og spritfabrikker.

Kornet anvendes i stort omfang til *foder* til svin, kvæg, fjerkræ og de øvrige husdyr.

Endelig kan korn også lægges på *lager*, hvilket finder sted både hos kornforhandlere og hos landmændene. En lagerbevægelse kan i sagens natur være både positiv og negativ.

Tabel 1.10 Tilgang og anvendelse af korn

	Høst	Import	Tilgang i alt	Udsæd	Eksport	Formaling og anden industriel anvendelse	Foder	Lager- bevægelse
	mio. kg			pct.				
2014								
Korn i alt	9 471	612	10 083	2,7	17,2	6,4	69,0	4,7
Hvede	4 999	184	5 183	2,4	14,8	5,0	61,0	16,8
Rug	657	69	726	2,6	1,7	10,1	72,3	13,5
Byg	3 441	46	3 487	3,3	24,1	8,9	77,4	-13,7
Havre og blandsæd	210	35	245	3,3	7,8	0,0	106,1	-17,1
Andet korn	164	278	442	2,0	22,4	0,0	69,2	6,1
1995								
Korn i alt	8 876	406	9 282	2,8	27,3	9,1	57,9	2,9
Hvede	4 461	96	4 557	2,4	36,3	9,2	58,6	-6,5
Rug	480	5	485	3,5	12,6	16,3	31,8	35,9
Byg	3 781	197	3 978	3,2	20,0	6,5	59,8	10,5
Havre og blandsæd	154	28	182	3,3	12,6	13,7	84,6	-14,8
Andet korn	0	81	81	0,0	0,0	76,5	24,7	-1,2

Kilde: www.statistikbanken.dk/korn

*Mest korn anvendes
til foder*

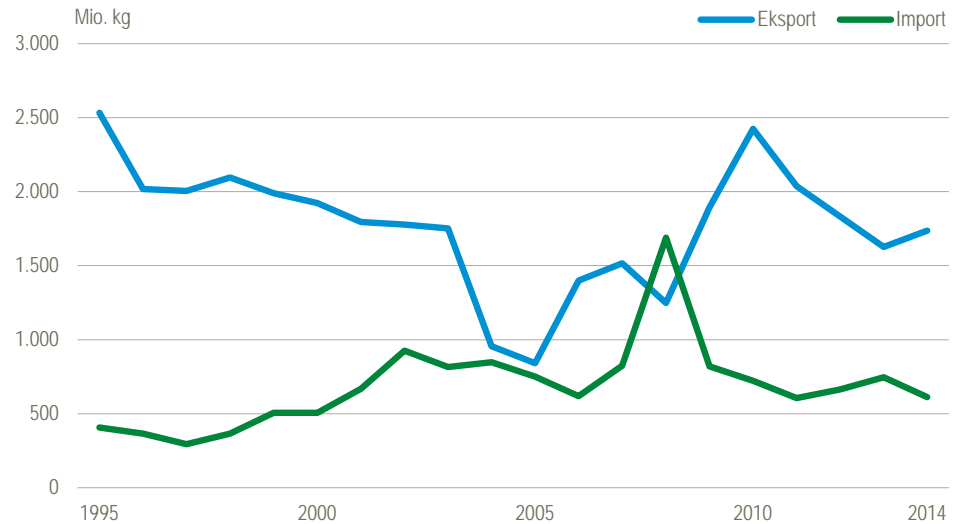
Den klart dominerende anvendelse for alle arter af korn er til foder, hvor næsten 70 pct. af den samlede tilgang af korn i 2014 blev brugt til foder til husdyr i landbruget. Sammenlignet med 1995 er der endda tale om en stigning på 11 procentpoint, og det til trods for, at den samlede tilgang af korn i perioden steg med 9 pct. Udviklingen kan især henføres til en voksende bestand af svin; fra 1995 til 2014 har danske landmænd fået 1,2 mio. flere svin, hvilket er en stigning på 11 pct.

*Også en stor andel
eksporteres*

En anden væsentlig anvendelse af korn er eksport. I 2014 gik 17,2 pct. af den samlede tilgang af korn til eksport. Især eksporterer Danmark en stor andel af byg. I 1995 var det derimod hvede, som var den dominerende kornart, når det gjaldt eksport. Danmark eksporterer sædvanligvis betydeligt mere korn end vi importerer. I 2008 oversteg importen dog eksporten med 442 mio. kg.

6 pct. af Danmarks forsyning med korn går til input i industrien, fx formaling til mel og gryn. Denne anvendelse er noget højere for rug og byg end for øvrige kornarter.

Figur 1.11 Import og eksport af korn

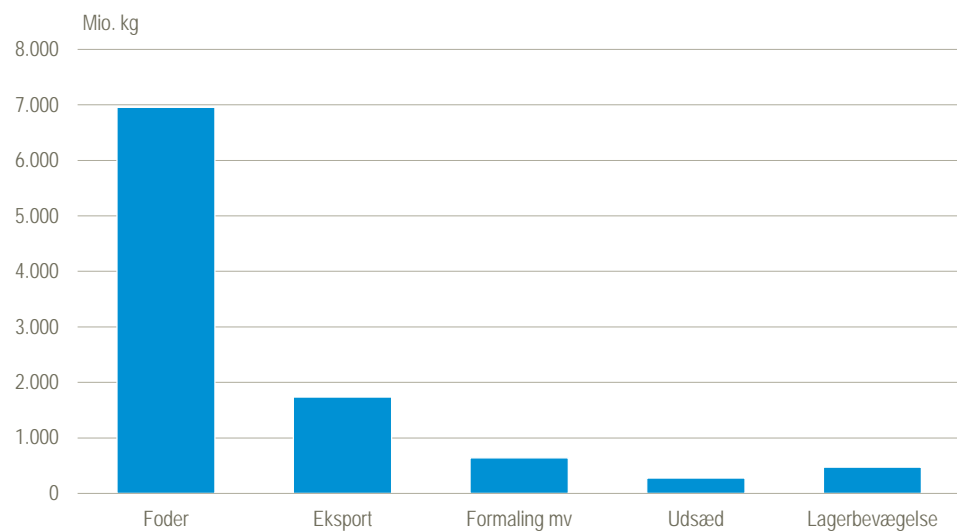

Kilde: www.statistikbanken.dk/korn

3 pct. af kornet går til udsæd, og det er ikke en andel, som varierer så meget mellem de forskellige kornarter.

Endelig blev 5 pct. af kornet i 2014 lagt på lager. Denne anvendelse kan svinge stærkt fra år til år, og både være positiv og negativ.

Figur 1.12 Anvendelse af korn 2014

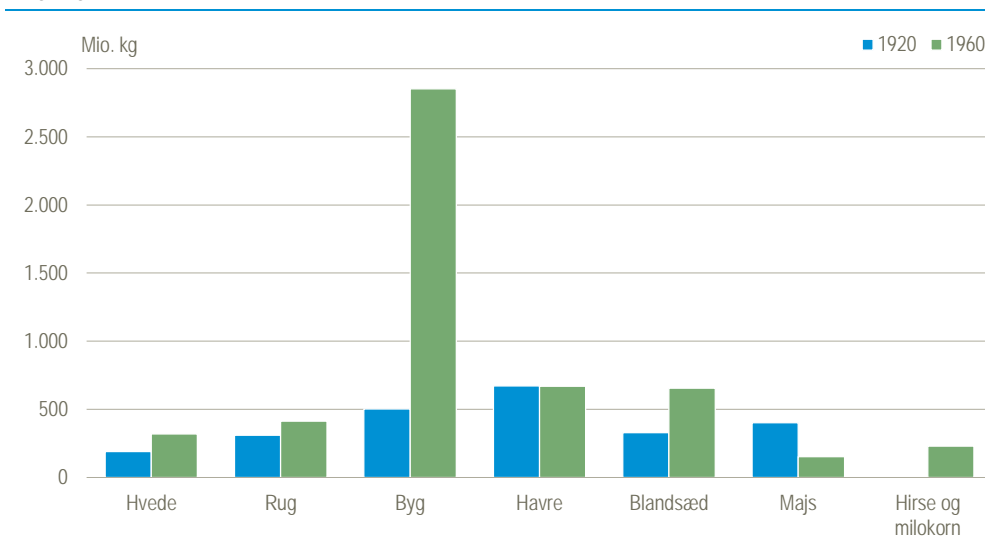

Kilde: www.statistikbanken.dk/korn

Kornbalancer i "gamle dage"

Kornbalancerne blev også opgjort for tidligere år af Det Statistiske Departement efter omtrent samme standard som i dag.

Figur 1.13 Tilgang af korn fordelt på kornarter

Kilde: Landbrugsstatistik 1920-65, Bind II

Forsyningen af korn blev mere end fordoblet i perioden fra 1920 til 1960, hvilket især var begrundet i en voksende husdyrbestand. Antallet af kvæg steg fra 2,5 mio. til 3,4 mio., og svin fra 1,1 mio. til 6,1 mio.

Betydningen af byg voksede fra 21 pct. af forsyningen til 54 pct., hvorimod havre efterhånden aftog i betydning. Hvede havde en ret underordnet betydning og udgjorde i hele perioden under 10 pct. af forsyningen af korn i alt.

Ligesom i dag blev korn primært anvendt som foder, og udgjorde fra 1920-60 gennemgående 70-85 pct. af forsyningen med korn. Derimod var eksporten af korn meget beskednen sammenlignet med i dag, mens den industrielle anvendelse betød noget mere end i dag.

Tabel 1.11 Tilgang og anvendelse af korn, udvalgte år

	mio. kg			pct.					
	Høst	Import	Tilgang i alt	Udsæd	Eksport	Formaling og anden industriel anvendelse	Foder i landbruget	Foder til heste uden for landbruget ¹	Lagerbevægelse
1920	1 961	442	2 403	9,2	1,2	17,9	68,9	2,8	0,0
1930	3 047	1 827	4 874	4,9	1,2	8,4	84,8	0,7	0,0
1940	2 915	4	2 919	8,3	0,0	16,2	74,5	1,5	-0,5
1950	3 383	281	3 664	6,2	2,3	15,4	84,6	0,4	-8,9
1960	4 492	813	5 305	5,2	1,8	9,9	82,2	0,0	0,9

¹ Heste i fx militæret og bryggerheste.

Kilde: Landbrugsstatistik 1920-65, Bind II

2. Landbrugets gæld, renter og bidragssatser

Landbrugets gæld og de dertil knyttede renter og betaling af administrationsbidrag til realkreditinstitutter er et vigtigt tema i den offentlige debat. Landbruget er i en længerevarende indtjeningskrise, hvor forholdet mellem produkter og produktionsfaktorer er forringet, samtidig med, at mange bedrifter lider under investeringer i blandt andet jord til høje priser i første halvdel af 00'erne. Efter finanskrisen i 2008-2009 er landbrugets lånemuligheder, som følge af erhvervets lavere solvens og mere restriktiv kreditgivning, blevet begrænset væsentligt. Denne artikel belyser udviklingen i gæld og renter. Dertil belyses landbrugets betaling af administrationsbidrag til realkreditinstitutter på baggrund af oplysninger i regnskaber fra 2014.

2.1 Landbrugets gæld

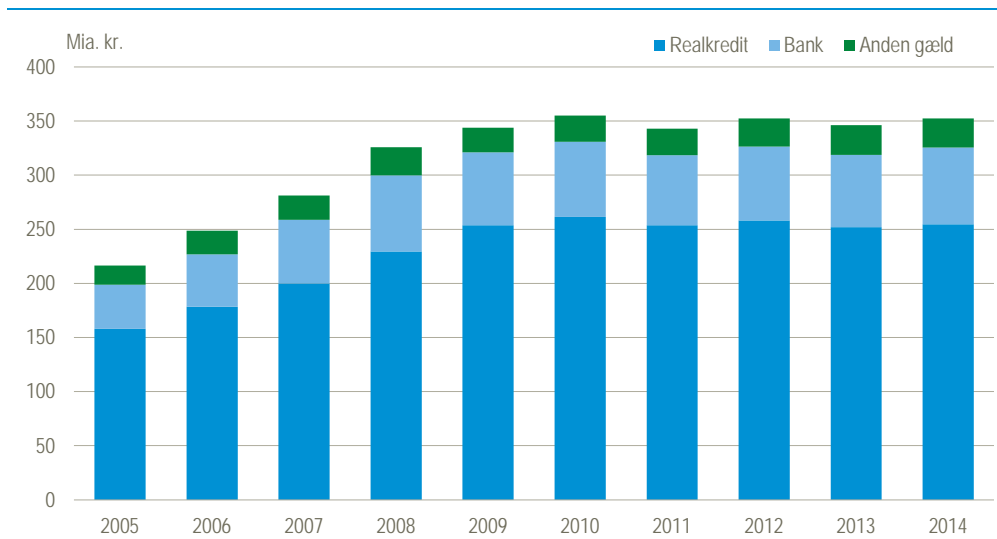
Landbrugets gæld, især realkredit, steg kraftigt fra 2005-2010, mens den herefter er stagneret

Landbrugets samlede gæld steg fra 217 mia. kr. i 2005 til 355 mia. kr. i 2010, hvorefter gælden fra 2011 – 2014 har ligget på samme niveau, omkring 350 mia. kr.¹ (se figur 2.1). Især gælden til realkreditinstitutter blev øget frem til 2010, hvor den udgjorde 261 mia. kr., hvorefter den er faldet med 6 mia. frem til 2014. Gælden til banker steg fra 41 mia. kr. i 2005 til 70 mia. kr. i 2010. I 2014 var bankgælden steget med 1 mia. kr. til 71 mia. kr.

Den gennemsnitlige heltidsbedrift er blevet meget større

Baggrunden for den øgede gæld var en særlig kraftig strukturudvikling i perioden frem til 2010, hvor den gennemsnitlige heltidsbedrift øgede arealtilliggendet fra 114 ha i 2005 til 160 ha i 2010, mens antallet af dyreenheder pr. bedrift steg fra 125 til 173. Fra 2010 – 2014 har strukturudviklingen været mere behersket, idet arealtilliggendet i løbet af de fire år blot er steget med 7 ha til 167 ha, mens antallet af dyreenheder er øget til 191.²

Figur 2.1 Jordbrugets gæld

Kilde: www.Statistikbanken.dk/JB3

2.1.1 Realkreditlånenes sammensætning

I opgørelsen af landbrugets lån skelnes mellem fastforrentede obligationslån, hvor kuponrenten ikke ændres i lånets løbetid, der typisk er 30 år og rentetilpasnings-

¹ I 2014 udgør gælden på deltidsbedrifter ca. 74 mia. kr., eller godt 20 pct. af landbrugets samlede gæld.

² Oplysningerne stammer fra regnskabsstatistikken for heltidsbedrifter www.Statistikbanken.dk/JORD2 og den afsluttede REGNLA2.

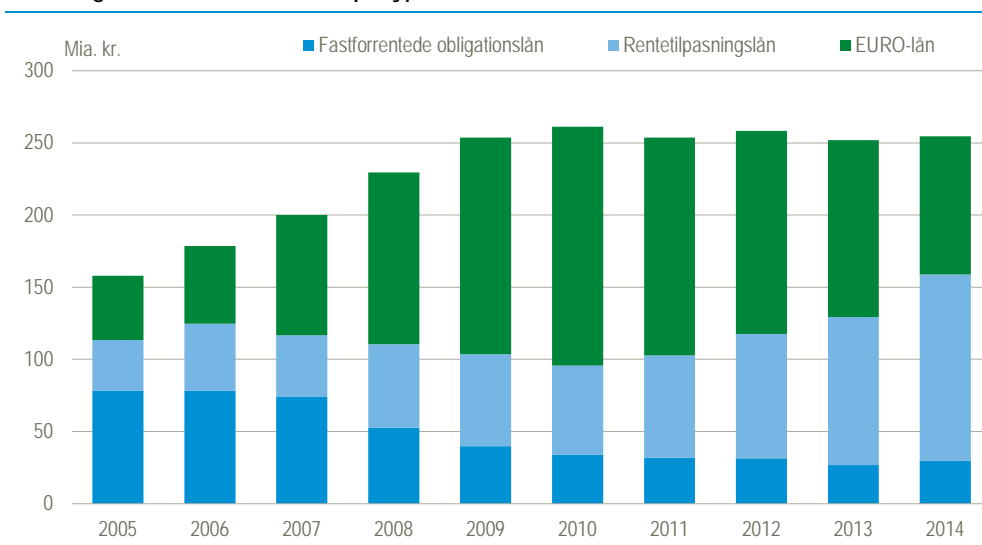
lån, hvor lånet også typisk er 30-årigt, men der foretages en rentetilpasning med mellemrum, fx hvert år.

Kraftig omlægning mod rentetilpasningslån

Ud af landbrugets lån i realkreditinstitutter udgjorde fastforrentede obligationslån 49 pct. i 2005. I de følgende år skete et kraftigt skifte mod rentetilpasningslån, både i danske kroner og i euro. Især lån i euro, hvor renten generelt var lidt lavere end i danske kroner, men hvor låntager også har en valutarisiko, steg kraftigt i omfang frem til 2010, hvor de udgjorde 63 pct. af de samlede realkreditlån. Efter 2010 er rentefordelen ved rentetilpasningslån i euro forsvundet og i 2014 var 51 pct. af det samlede udlån til landbruget rentetilpasningslån i kroner, mens 38 pct. var rentetilpasningslån i euro, mens kun 12 pct. var fastforrentede lån.

I 2014 betyder det, at 225 mia. kr. af landbrugets realkreditgæld er følsom over for ændringer i den korte rente.

Figur 2.2 Jordbrugets realkreditlån fordelt på typer

Kilde: www.Statistikbanken.dk/JB3

2.2 Landbrugets renteudgifter

Renteudgifterne højest i 2008 med 16,8 mia. kr. og herefter aftale til 9,3 mia. kr. i 2014

Landbrugets renteudgifter toppede i 2008 med 16,8 mia. kr. efter et par år med stigninger som følge af låneoptagning, se figur 2.3. Herefter er landbrugets renteudgifter faldet til et niveau på godt 9 mia. kr. i 2013 – 2014. Det er især rentebetalinger på realkreditlån, der er faldet som følge af rentefald for både den korte og lange obligationsrente. Renteudgiften på landbrugets bankgæld har derimod været uændret omkring 4 mia. kr. fra 2008 – 2014, mens landbrugets renteudgift til anden gæld ligger på omkring 1 mia. kr. årligt.

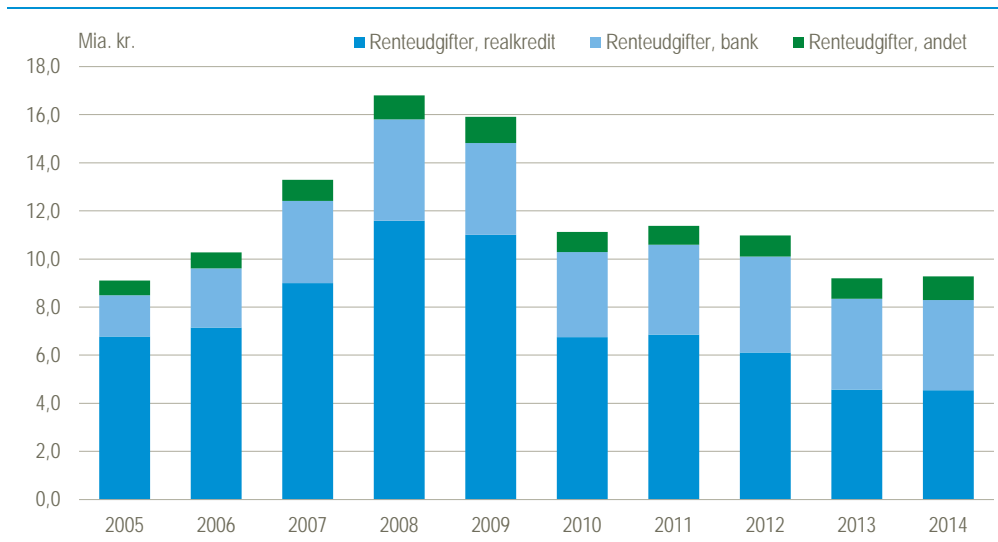
Historisk fald i realkreditrenten, mens bankrenten ikke er faldet tilsvarende

Landbrugets gennemsnitlige betalte rente, inkl. administrationsbidrag, på realkreditlån var i 2013 og 2014 på 1,8 pct., hvilket er historisk lavt. I løbet af de seneste 10 år var renten højest i 2008 med 5 pct. Derimod har den gennemsnitlige rente på bankgæld ikke flyttet sig tilsvarende, idet den var 6 pct. i 2008 og faldet til 5,3 pct. i 2014, se figur 2.4.

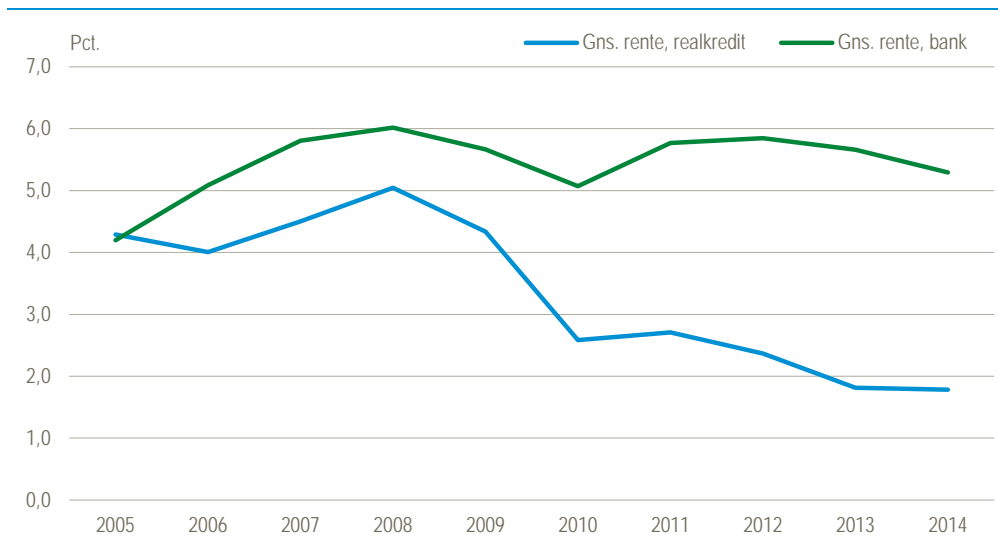
Realiseret tab ved Swap-aftaler

I opgørelsen af jordbrugets renteudgifter indgår også realiserede tab ved swap-aftaler mv. Disse tab er ikke medtaget i denne artikel. For perioden siden finanskrisisens start til 2014 er der registreret et samlet realiseret tab på ca. 11 mia. kr.

Figur 2.3 Jordbrugets renteudgifter

Kilde: www.Statistikbanken.dk/JB3

Figur 2.4 Jordbrugets gennemsnitlige rente på realkredit- og banklån

Kilde: www.Statistikbanken.dk/JB3

2.3 Landbrugets administrationsbidrag på realkreditlån

Landbrugets administrationsbidrag var 2,35 mia. kr. i 2014

I landbrugets renteudgift på realkreditlån i 2014 på 4,5 mia. kr. var godt og vel halvdelen med 0,93 pct. ud af en samlet renteudgift på 1,78 pct. betaling af administrationsbidrag. Landbrugets administrationsbidrag kan derfor opgøres til ca. 2,35 mia. kr.

Landbrugets bidragssats er den samme som for øvrige personligt ejede virksomheder

Det samlede betalte administrationsbidrag for personligt ejede virksomheder, herunder langt hovedparten af landbrugene, udgjorde 8,97 mia. kr. i 2014. Den gennemsnitlige bidragssats var 0,93 pct., jf. Nationalbankens opgørelse i [Statistikbanken](#). Bidragssatsen for landbrug er dermed den samme som for øvrige personligt ejede virksomheder. I 2015 er den gennemsnitlige bidragssats steget til 0,96 pct.

Tabel 2.1. Bidragsprocent på realkreditlån, landbrugsbedrifter efter driftsform. 2014

	Heltid					Deltid	Alle landbrug
	Planteavl	Kvæg	Svin	Pelsdyr	Alle		
Bruger alder, år	51	51	49	51	52	56	54
Afkastningsgrad, pct.	3,0	1,1	2,2	2,0	2,0	-1,2	1,3
Gældsprocent, primo	53	77	73	49	67	42	60
Bidragsprocent	0,88	0,99	0,96	0,92	0,95	0,88	0,93

Kilde: Egne beregninger på materialet til Regnskabsstatistik for jordbrug 2014.

Opdeling efter afkast og gæld

I tabel 2.2 er heltidslandbrug opdelt i fire grupper efter deres gældsprocent ved starten af 2014 og deres opnåede afkastningsgrad i 2014. Der er således en gruppe med "lav gæld" og "højt afkast", og en gruppe med "høj gæld" og "lavt afkast" som yderpunkter. Af heltidslandbrugene havde 28 pct. en afkastningsgrad, der var større end 3 pct. i 2014, mens 61 pct. havde en gældsprocent, der var højere end 70.

Tabel 2.2. Bidragsprocent på realkreditlån, heltidslandbrug opdelt efter gæld og afkast. 2014

	Gældsprocent under 70	Gældsprocent over 70
Afkastningsgrad over 3 pct.	0,81	0,84
Afkastningsgrad under 3 pct.	1,02	1,06

Kilde: Egne beregninger på materialet til Regnskabsstatistik for jordbrug 2014.

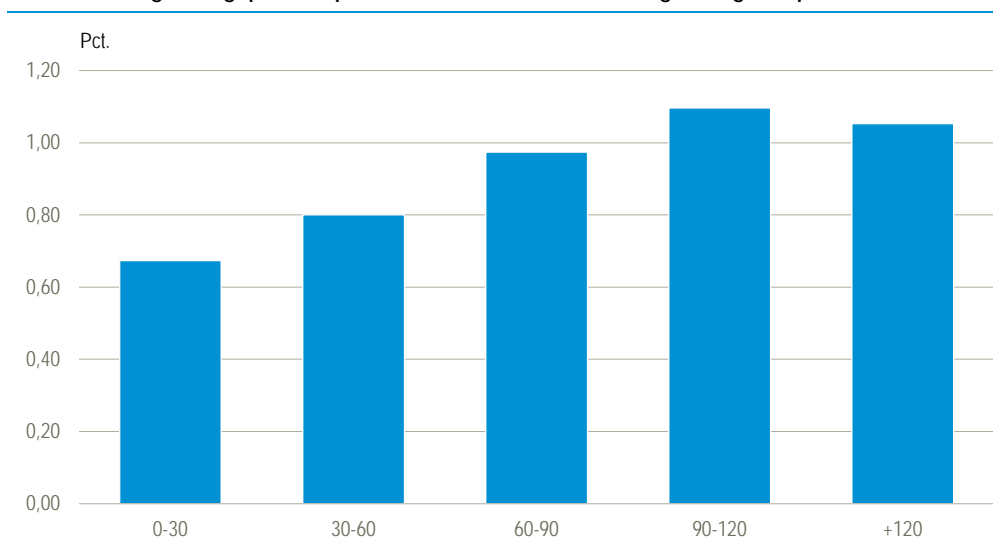
Laveste bidragssats for landbrug med lav gæld og højt afkast

Tallene viser, at gruppen med højt afkast og lav gæld generelt havde de laveste bidragssatser, mens gruppen med lavt afkast og høj gæld havde de højeste bidragssatser. Tabellen giver dog også en indikation af, at gældens størrelse har en større betydning for bidragssatsen end virksomhedens aktuelle afkast.

Tendens til lidt lavere bidragsprocent for de mest forgældede landbrug

I figur 2.5 er heltidslandbrugene opdelt efter gældsprocent. Det betalte administrationsbidrag er stigende fra 0,67 pct. i gruppen med under 30 i gældsprocent til 1,10 pct. i gruppen med gældsprocent mellem 90 og 120. Derefter er der et mindre fald til 1,05 pct. for de mest forgældede landbrug med en gældsprocent over 120. Det drejer sig om ca. 200 bedrifter, hvor det øjensynligt er muligt at betale mindre i bidrag end bedrifter med lav, men positiv egenkapital. I gruppen med gældsprocent mellem 80 og 120 findes ca. 1.200 heltidsbedrifter.

Figur 2.5 Gennemsnitlig bidragsprocent på realkreditlån, heltidslandbrug efter gældsprocent. 2014

Kilde: Egne beregninger på materialet til Regnskabsstatistik for jordbrug 2014.

3. Privatøkonomien for danske landmandsfamilier

Afstemte regnskaber

Regnskabsstatistikken indsamler hvert år afstemte regnskaber for enkeltmands-ejede landbrug, hvor hele økonomien er med. Udover resultatet fra landbruget medregnes også resultat fra andre erhverv og lønindtægter samt overførselsindkomster. I det afstemte regnskab indgår familiens privatøkonomi og betalte skatter, hvorefter det endelige resultat er udtrykt ved en opsparing.

Andre opgørelser om familieindkomst og forbrug

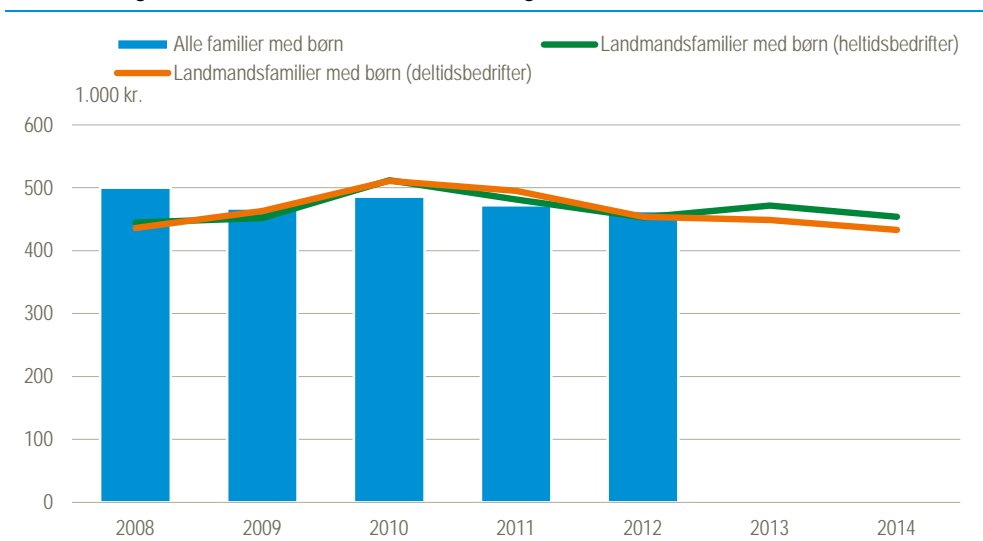
I andre opgørelser har Danmarks Statistik oplysninger om familiers indkomster og forbrug. Det gælder **INDKF102**, hvor familiers indkomst er grupperet efter fx familietype og boligforhold. Familiers privatforbrug er belyst i forbrugsundersøgelsen, fx kan der i **FU7** grupperes efter udvidede husstandsgrupper.

Landmandsfamilier er som øvrige familier med hensyn til forbrug

En sammenligning med forbrugsundersøgelsens opgørelse af privatforbruget for en familie med børn viser en god overensstemmelse med privatforbruget for landmandsfamilierne, både med hensyn til niveau og udvikling i perioden siden 2008 (se figur 3.1).

Figur 3.1.

Privatforbrug for alle familier med børn sammenlignet med landmandsfamilier med børn

Kilde: www.Statistikbanken.dk/FU7 og egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn.

Familier med to voksne og to børn

I dette afsnit belyser vi privatøkonomien siden finanskrisen for en typisk landmandsfamilie bestående af to voksne og to børn³. Vi kigger på udviklingen for forskellige typer af heltidslandbrug og belyser desuden, om udviklingen har været anderledes for gruppen af stærkt forgældede landbrug. Endelig vises deltidslandbrug som en gruppe for sig.

Relativ lille variation i landmandsfamiliernes privatforbrug, selvom indkomsten svinger voldsomt

Fælles for grupperingerne er, at privatforbruget kun i ringe grad afspejler indkomsten – det er størrelsesmæssigt temmelig ens grupperingerne imellem og årene imellem på ca. 4-500.000 kr. Indkomstkatten varierer med indkomsten, men udgør oftest et relativt lille beløb i forhold til indkomsten. Resultatet af indkomst minus privatforbrug og skat udgør opsparingen, som kan være positiv eller negativ. Ved negativ opsparing kan man anvende tidligere opsavede midler. Når dette ikke er muligt, er det oftest nødvendigt at stifte ny gæld – ved udnyttelse af kassekredit eller ved låneoptagelse.

³ I dataudtrækket er medtaget familier med to voksne og et til tre børn. Gennemsnittet afspejler rimelig præcist to børn.

Opsparing afgørende for overlevelse på sigt Opsparingen kan have betydning for bedriftens fremtid, idet den påvirker egenkapitalen og kan få indflydelse på muligheden for at låne til investeringer og i yderste konsekvens for bedriftens overlevelse.

Gældens indflydelse på privatøkonomien er undersøgt ved at opdele bedrifterne i to grupper, nemlig hvorvidt gældsprocenten er under eller over 80. Gældsprocenten er gælden i procent af aktiver i selveje. Der er en klar forskel mellem de to grupper, især pga. renteudgifterne.

Der er tendens til, at de mest forgældede bedrifter i gennemsnit er større end de mindre forgældede. Endvidere er brugeren i gennemsnit yngre, hvor gældsprocenten er større end 80. Det hænger sammen med, at der ofte stiftes stor gæld i forbindelse med etablering, som helst skal afvikles, som årene går.

Flere landmandsfamilier med høj gæld fra 2008 til 2014 Andelen af landbrug med høj gæld er større sidst i perioden, end den var i 2008-2009. Den gennemsnitlige gældsprocent i heltidslandbrug steg i denne periode. Det hænger sammen med den negative opsparing i begyndelsen af perioden samtidig med en kraftig strukturudvikling og negativ eller næsten ingen udvikling i værdien af landbrugsbedrifterne.

3.1 Heltidsbedrifter med malkekvæg

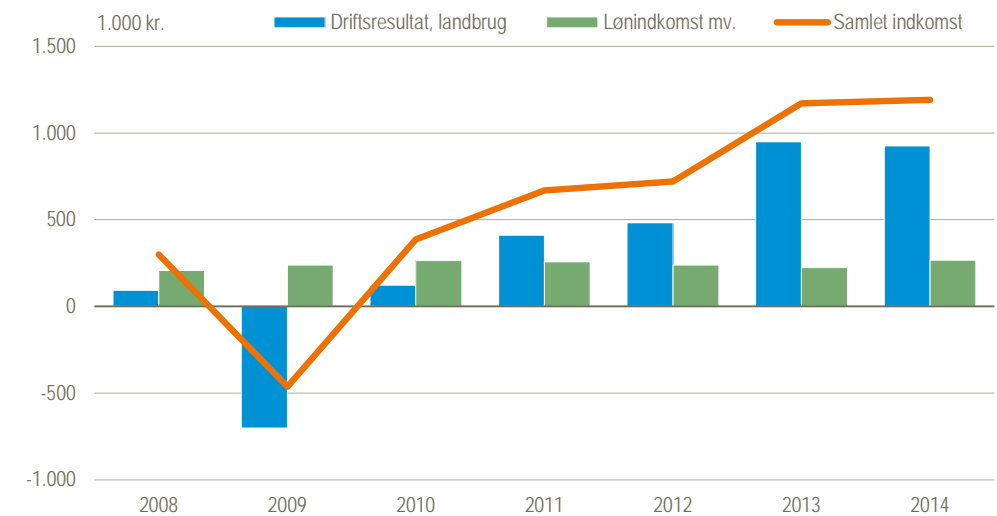
For malkekvægsbedrifter var driftsresultatet især lavt (og negativt) i 2009, mens de senere år har vist forbedringer. Da analysen ikke omfatter perioden efter 2014, er effekten af den seneste tids lave mælkepriser ikke med.

Figurene herunder viser tal fra heltidsmælkebedrifter med 2 voksne og børn. Set i forhold til den samlede stikprøve af heltidsmælkebedrifter udgjorde de knap halvdelen i begyndelsen af perioden og en tredjedel i slutningen af perioden; i 2014 145 af 437 bedrifter.

Samlet indkomst varierede mellem knap -0,5 mio. kr. og 1,2 mio. kr. For bedrifter med <80 pct. gæld (figur 3.2) varierede driftsresultatet fra landbrug fra ca. minus 700.000 kr. til plus 950.000 kr. pr. år. Samtidig var der en årlig indkomst fra kilder uden for bedriften på omkring 250.000 kr. Den samlede årlige indkomst varierede således mellem minus 500.000 kr. og plus 1,2 mio. kr.

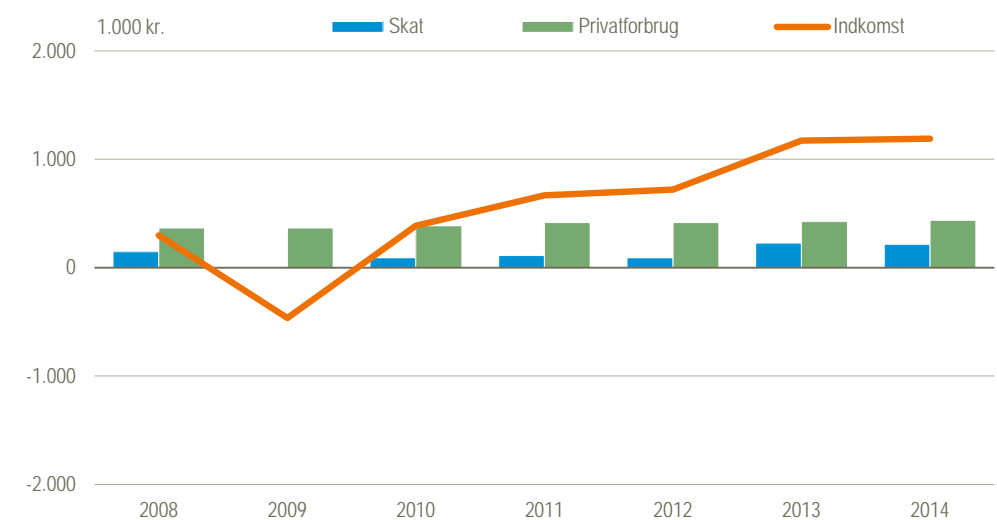
Stabilt privatforbrug Trods den store variation i indkomst varierede privatforbruget kun lidt (figur 3.3): En stigning fra 366.000 kr. i 2008 til 437.000 kr. i 2014. En stor del af denne stigning hænger sammen med almindelige prisstigninger. Skatten varierede fra tæt på nul i 2009 til godt 200.000 kr. i de sidste to år. Resultatet var en opsparing, som varierede fra minus godt 800.000 kr. i 2009 til plus godt 500.000 kr. de sidste to år. Samlet set ca. plus 300.000 kr., hvis man lægger de 7 år sammen og forestiller sig en gennemsnitsbedrift, som alle 7 år befinder sig i samme gruppe.

Figur 3.2 Indkomst for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80.

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.3 Indkomst, forbrug og skat for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Lavere indkomst for familier med høj gæld

Kigger man på bedrifter med en gældsprocent på mindst 80, finder man driftsresultater på ned til minus knap 2 mio. kr. i 2009, men plus 500.000 kr. i 2014. Også indkomsten fra andre kilder var lavere end for mindre forgældede bedrifter: fra godt 100.000 kr. til godt 200.000 kr. årligt. Privatforbruget lå på nogenlunde samme niveau som hos de mindre forgældede: fra 385.000 kr. i 2009 til 431.000 kr. i 2014. Skatten var lavere: fra minus 32.000 kr. i 2009 til plus 63.000 kr. i 2014.

Samlet negativ opsparing på 5 mio. kr. fra 2008 - 2014

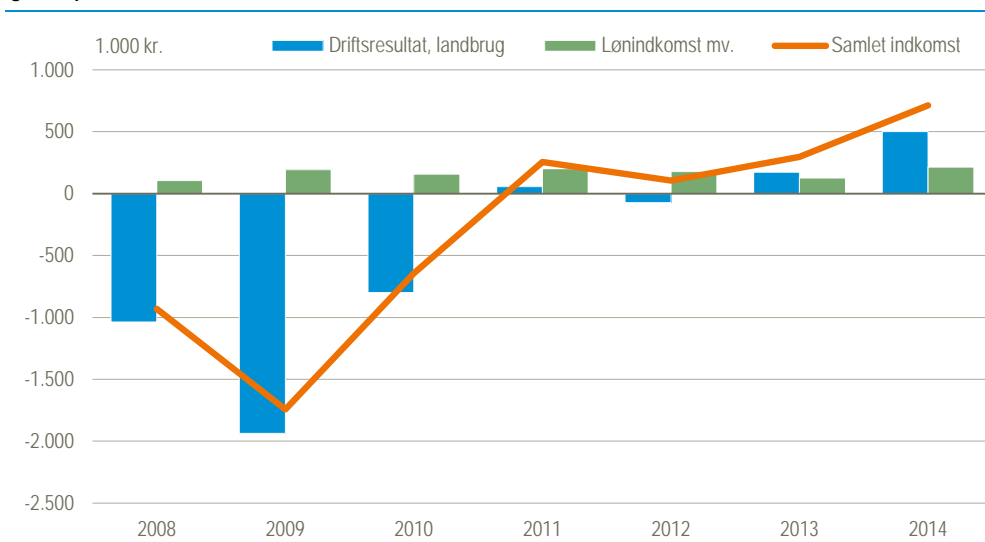
Opsparingen var således lav: fra minus 2,1 mio.kr. i 2009 til ca. plus 200.000 kr. i 2014 (se figur 6). Seneste år var det eneste med positiv opsparing, og samlet for de 7 år var der en negativ opsparing på 5 mio. kr. Den negative opsparing vil ofte hænge sammen med låneoptagelse og deraf følgende øget gæld.

Bedrifter med gældsprocent på mindst 80 var omtrent 50 pct. større end dem med mindre gæld. Brugeren var 4-6 år yngre, men for begge grupper var der i gennemsnit en stigende alder, hvilket kunne tyde på manglende generationsskifte. Andelen

af bedrifter med høj gæld steg: i begyndelsen af perioden udgjorde de knap en tredjedel, de seneste år ca. halvdelen.

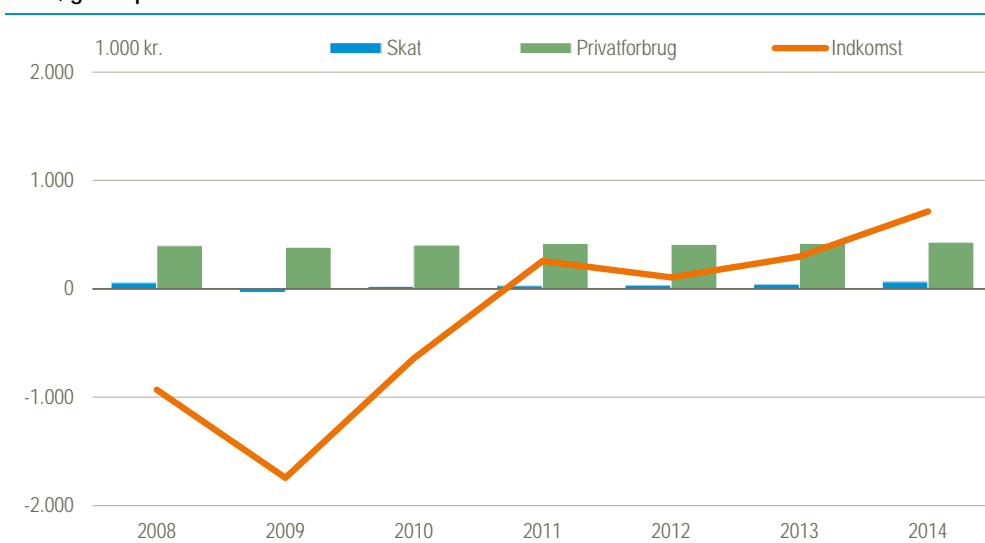
Den stigende gennemsnitsalder er formodentlig også medvirkende til, at andelen af bedrifter med børn falder.

Figur 3.4 Indkomst for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80.

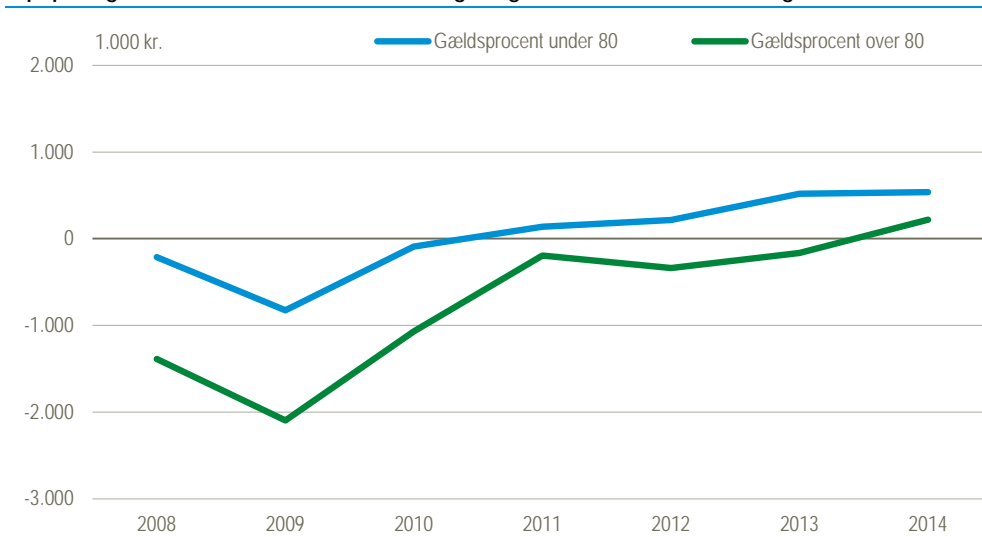
Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.5 Indkomst, forbrug og skat for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.6 Opsparing for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

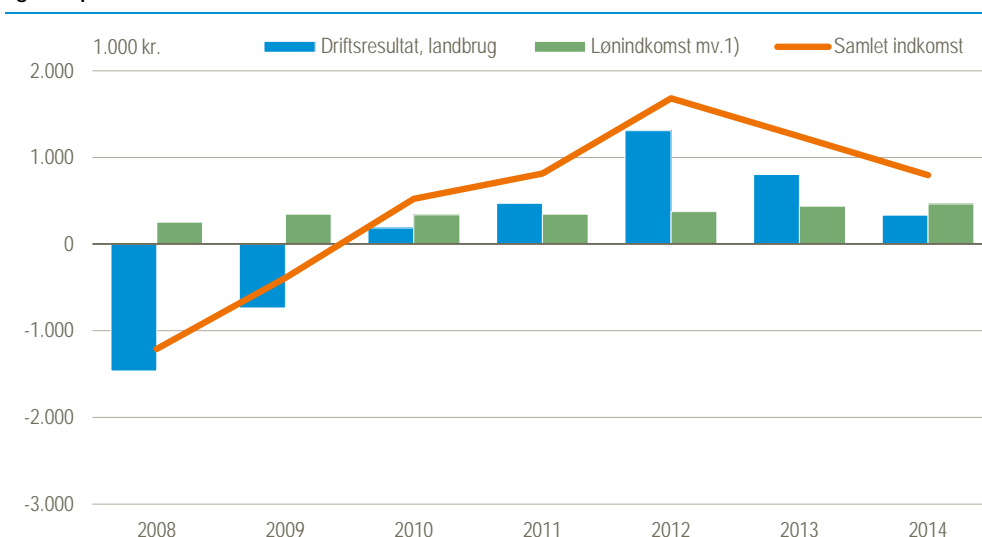
3.2 Heltidsbedrifter med svin

Stigende indkomst frem til 2012 for landmandsfamilier med svin – herefter fald

I 2008 og 2009 var der store, negative driftsresultater i svinebedrifterne (se figur 3.7 og 3.9). Resultaterne forbedredes år for år frem til 2012, hvorefter der igen er sket et fald, dog ikke til niveauet før 2010. Som det fremgår af figur 3.8 og 3.10, var familiens indkomst fra kilder uden for landbruget væsentlig mere stabil.

Figureerne herunder viser tal fra heltidssvinebedrifter med 2 voksne og børn. Set i forhold til den samlede stikprøve af heltidssvinebedrifter udgjorde de knap halvdelen i begyndelsen af perioden og lidt mindre i slutningen af perioden; i 2014 165 af 480 bedrifter.

Figur 3.7 Indkomst for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

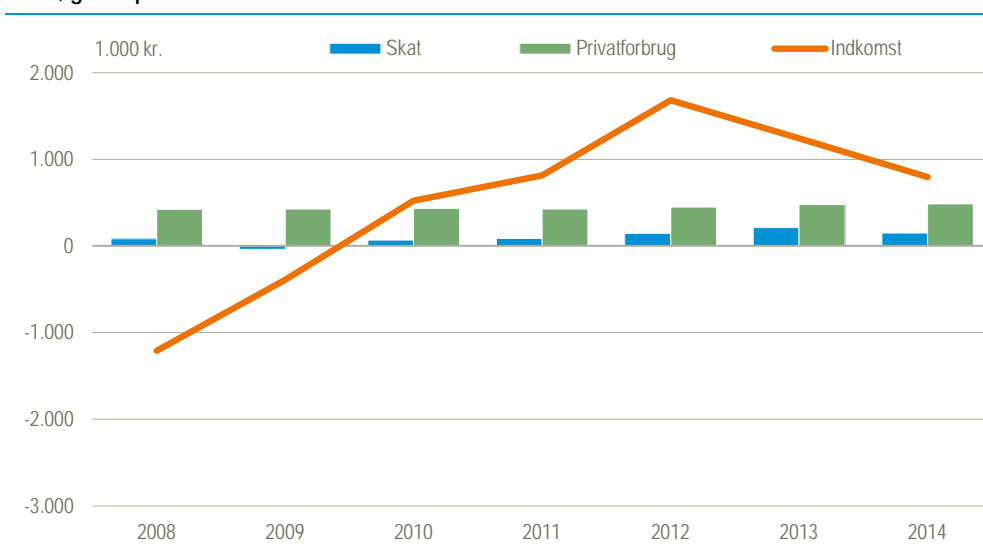
1 Lønindkomst mv. omfatter lønindtægt for bruger og ægtefælle, andre erhvervsaktiviteter, et beregnet overskud af brugerboligen samt dagpenge, pension og børnetilskud.

Stabilt privatforbrug

I figur 3.8 og 3.10 er den samlede indkomst sammenlignet med privatforbrug og indkomstskat. Skatten afhænger i et vist omfang af indkomsten, mens privatforbruget er bemærkelsesværdig stabilt over årene og næsten ikke afhængig af indkomst.

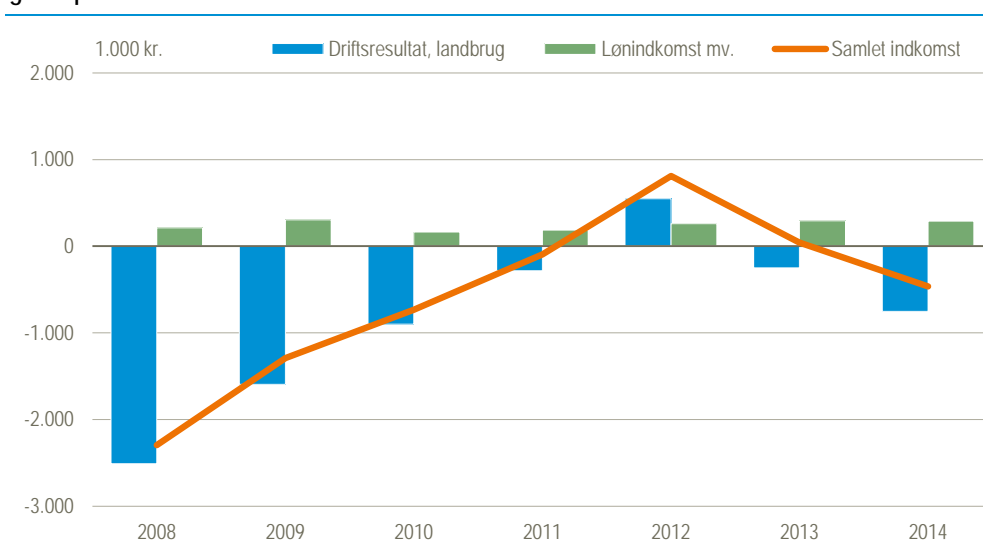
Figur 11 viser opsparingen for bedrifter med hhv. under og over 80. Da kun indkomst fra landbrug varierer væsentligt fra år til år, er udvikling i opsparing næsten identisk med udvikling i driftsresultat fra landbrug.

Figur 3.8 Indkomst, forbrug og skat for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.9 Indkomst for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent over 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Som det fremgår af figurerne, er der stor forskel på forholdene på bedrifter med gældsprocent hhv. over og under 80. Det skal nævnes, at bedrifter med høj gældsprocent i gennemsnit af årene er omtrent en tredjedel større end dem med lav gældsprocent. Endvidere er brugeren 3-5 år yngre. Især sidstnævnte er som nævnt direkte medvirkende til forskel i gældsprocent.

Indkomsten klart højere for svinebedrifter med lav gæld

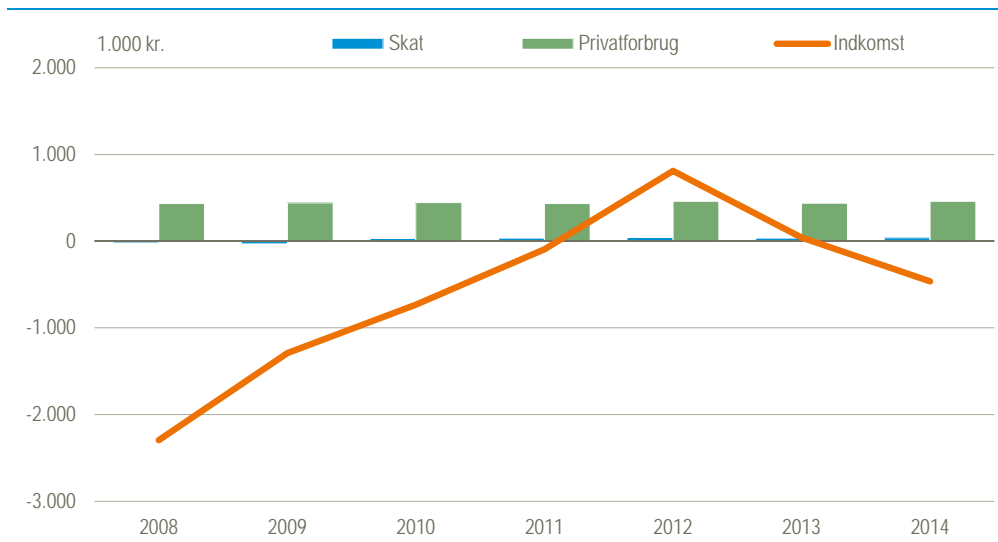
Bedrifter med lav gæld har en klart højere indkomst end dem med høj gæld. Driftsresultatet fra landbruget er som gennemsnit for de 7 år 948.000 kr. større for bedrifter med lav gæld end for dem med høj gæld. Forskellen skyldes næsten udelukkende renteudgifterne, som er 906.000 kr. lavere. Privatforbruget er nogenlunde det samme uanset gæld, og større skattebetalinger i bedrifter med lav gæld modsvares i stort omfang af større indtægter fra kilder uden for landbruget. Forskellen i

opsparing mellem de to grupper er i gennemsnit på 987.000 kr., hvilket ikke er ret forskelligt fra forskellen i driftsresultat.

Negativ opsparing for både svinebedrifter med høj og lav gæld for perioden 2008-14

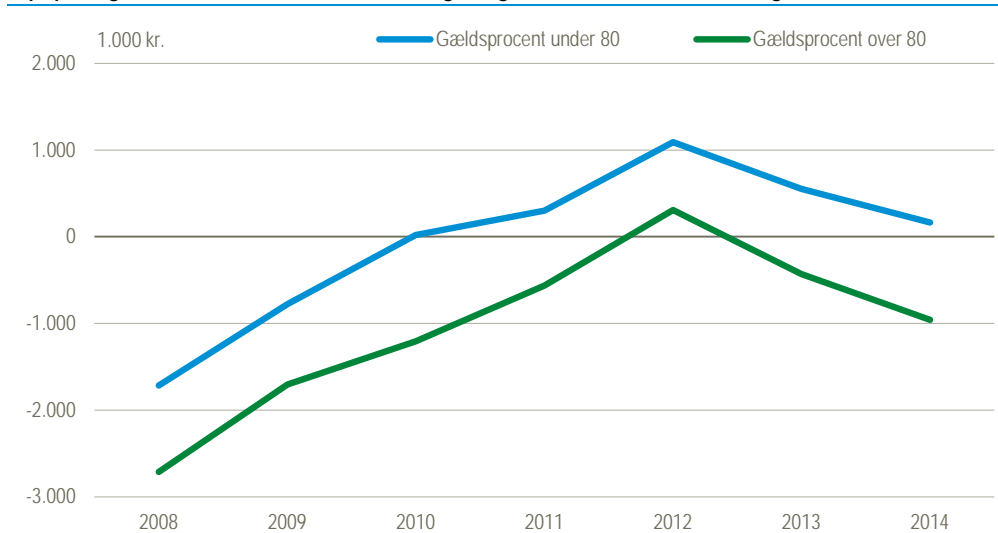
Det meget dårlige driftsresultat i 2008 og 2009 medførte, at ingen af de to grupper samlet set havde positiv opsparing. En gennemsnitlig bedrift, som alle årene befandt sig i gruppen med lav gæld havde en negativ opsparing på knap 400.000 kr., mens en gennemsnitlig bedrift, som alle årene befandt sig i gruppen med høj gæld, havde en negativ opsparing på ikke mindre end 7,3 mio. kr. De to gruppers opsparing fremgår af figur 11.

Figur 3.10 Indkomst, forbrug og skat for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent over 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.11 Opsparing for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Flere højt gældsatte bedrifter med svin

I løbet af perioden 2008-14 sker der en forskydning i antal bedrifter fra gruppen med gældsprocent mindre end 80 til gruppen med mindst 80. Andelen af bedrifter, der befinder sig i den mest forgældede gruppe, stiger således. Den gennemsnitlige gældsprocent i heltidslandbrug stiger som nævnt i denne periode. Den negative opsparing hos svineproducenterne har medvirket til denne udvikling.

3.3 Heltidsbedrifter med pelsdyr

Økonomien på pelsdyrbedrifter er en solstrålehistorie fra 2008-14

Sammenlignes økonomien på pelsdyrbedrifter med bedrifter med de øvrige driftsformer, er der tale om en solstrålehistorie. Bortset fra 2008 og 2009 er der positiv opsparing, nogle af årene endda stor opsparing.

Driftsresultat over 3 mio. kr. i 2012 og 2013

Driftsresultatet fra landbrug var på minus 250.000 kr. i 2008 (figur 3.12), men steg efterhånden til plus 3,2 mio. kr. i 2012 og plus 3,5 mio. kr. i 2013, men faldt så til ca. plus 800.000 kr. i 2014.

Lidt større, men stabilt privatforbrug

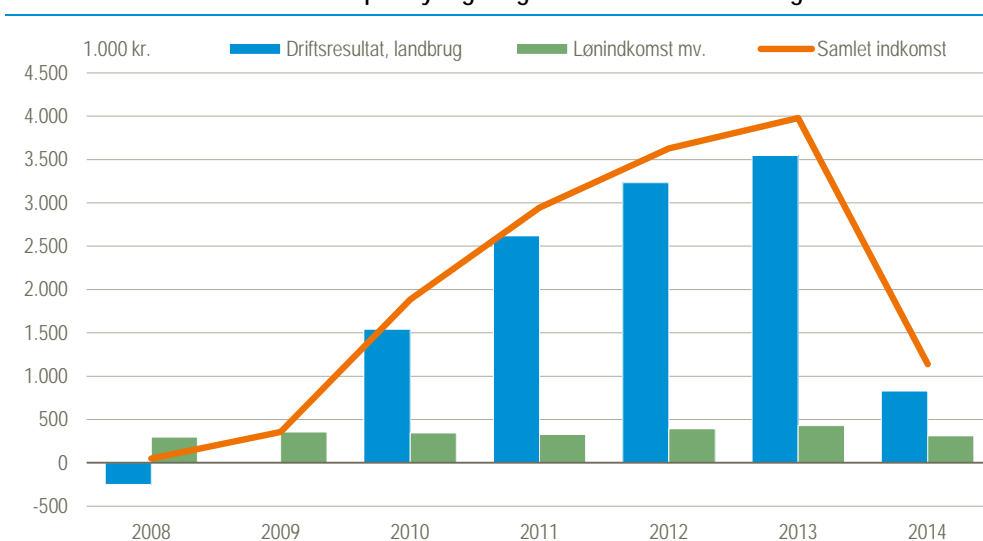
Både privatforbrug og indtægter fra kilder uden for bedriften var lidt større end for de øvrige driftsformer, og skattebetalingerne var en del større – op til omtrent 950.000 kr. i 2013 (figur 3.13).

Stor opsparing

Opsparingen nåede op på 2,5 mio. kr. i 2013 (figur 3.13), og for de syv år sammenlagt var opsparingen på 7,6 mio. kr.

Figur 3.12

Indkomst for heltidsbedrifter med pelsdyr og brugerfamilie med 2 voksne og 1-3 børn

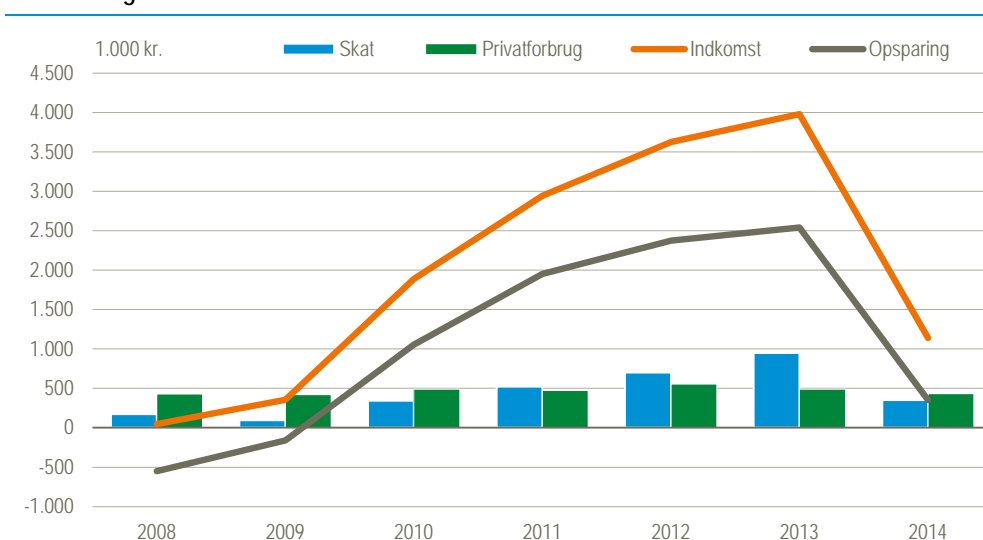

Anm.: Der er så få bedrifter med pelsdyr, at gruppen med 2 voksne og børn ikke kunne opdeles efter gældsprocent.

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.13

Indkomst, forbrug, skat og opsparing for heltidsbedrifter med pelsdyr og brugerfamilie med 2 voksne og børn

Anm.: Der er så få bedrifter med pelsdyr, at gruppen med 2 voksne og børn ikke kunne opdeles efter gældsprocent.

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

3.4 Heltidsbedrifter med planteavl

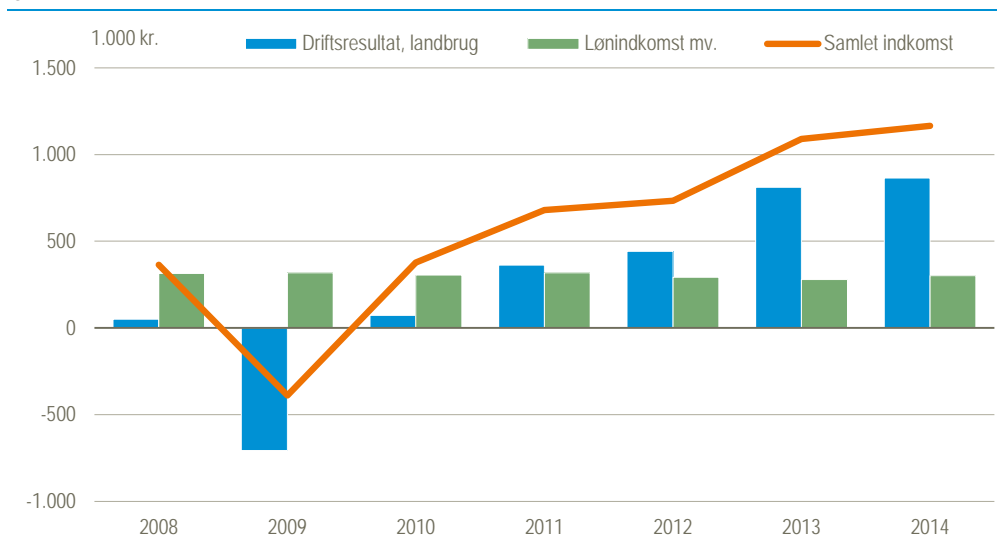
Forholdene omkring brugerfamiliernes indkomstforhold og forbrug på planteavlsbedrifterne afviger ikke væsentligt fra dem på mælke- og svinebedrifter.

Privatforbrug på samme niveau som for bedrifter med mælk eller svin

Igen ses negativ indkomst i 2009 og højere indkomst i slutningen af perioden. Og stabilt privatforbrug på samme niveau som for mælke- og svinebedrifterne. Indkomsten fra kilder uden for bedriften er en smule højere.

Figur 3.14

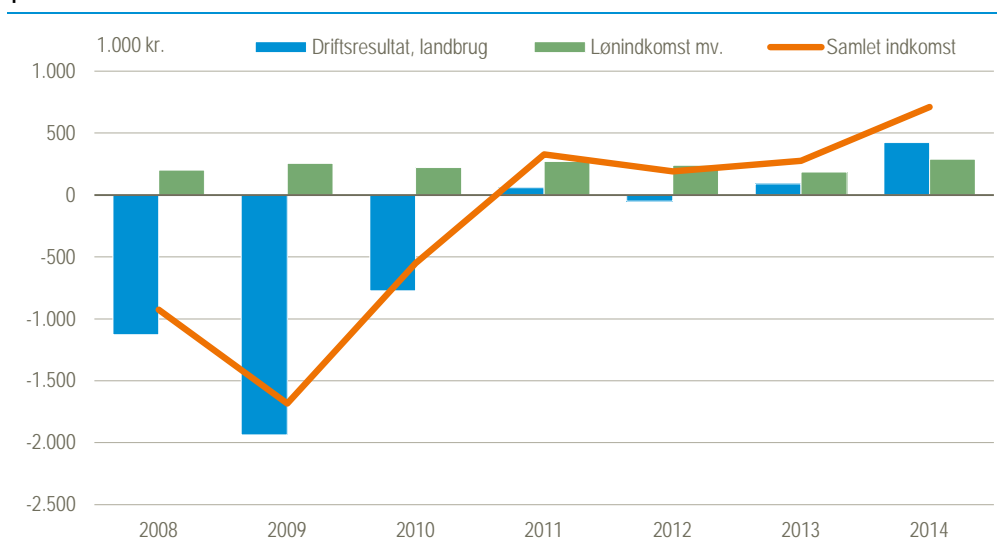
Indkomst for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.15

Indkomst for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Negativ opsparing for planteavlere med høj gæld

Den samlede opsparing i de 7 år var på minus 5,2 mio. kr. for bedrifter med høj gældsprocent og ca. 100.000 kr. for dem med lavere gæld. Forskellen i bedriftsstørrelse og brugerager mellem de to gældsstørrelser er endnu større end for mælke- og svinebedrifter.

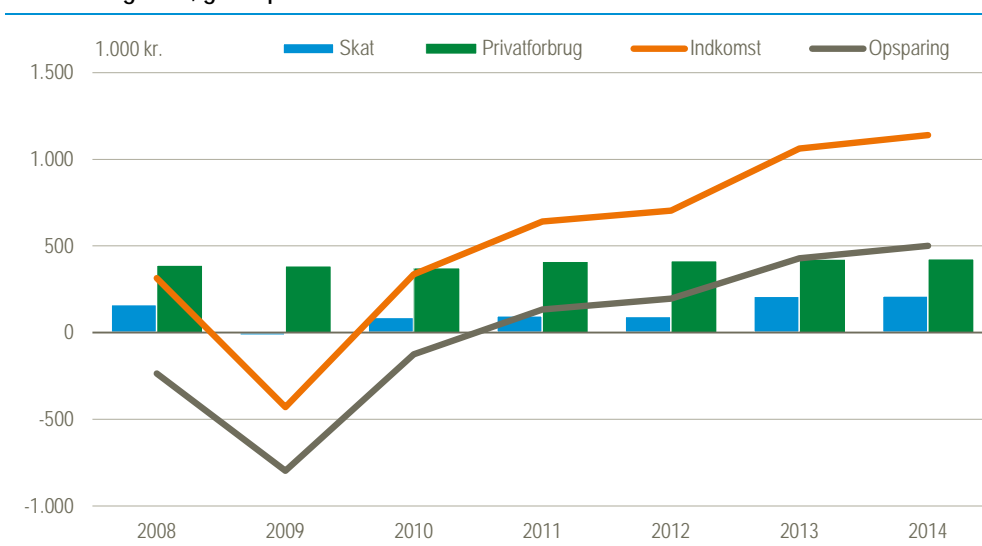
Brugere på bedrifter med mindst 80 pct. gæld var 5-6 år yngre end dem med lavere gæld, og deres bedrift var ca. 50 pct. større målt på *Standard Output* (se definition i *Regnskabsstatistik for jordbrug*).

Flere planteavlere med høj gæld i løbet af perioden

Bedrifter med høj gældsprocent udgjorde godt en fjerdedel af bedrifterne i 2008 og 2009, men dette steg til næsten halvdelen i 2014.

Figur 3.16

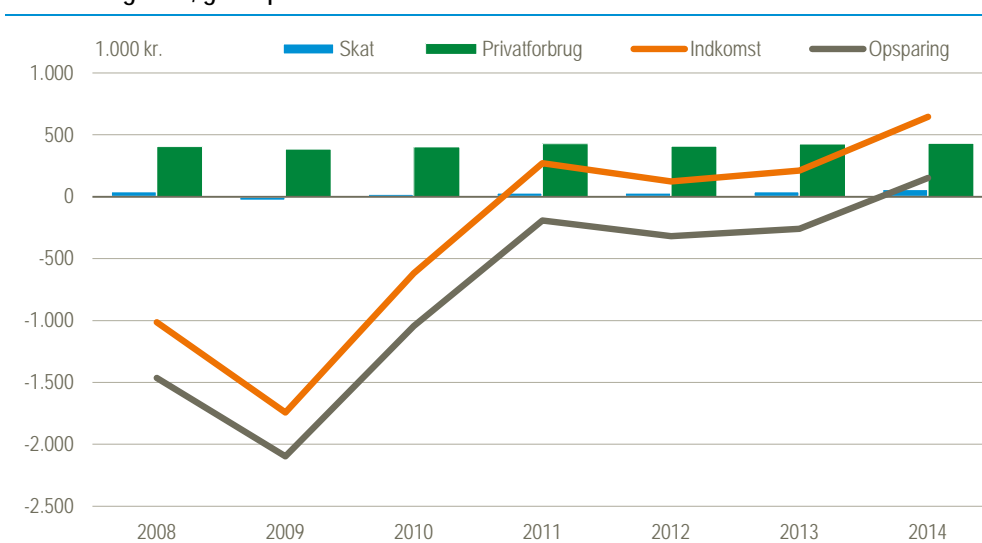
Indkomst, forbrug, skat og opsparing for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

Figur 3.17

Indkomst, forbrug, skat og opsparing for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

4.Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD4

3.5 Deltidsbedrifter

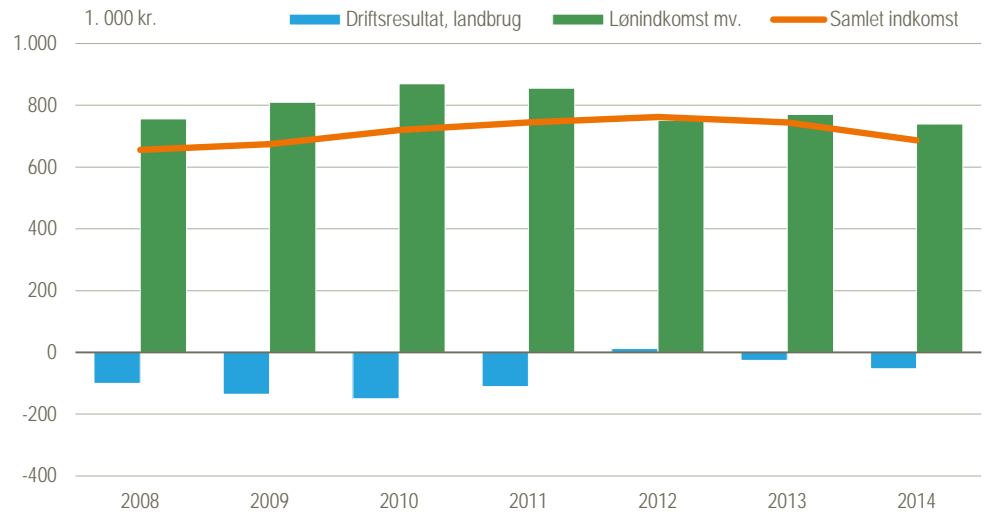
Mere stabil indkomst på deltidslanbrug

Indkomsten for familier på deltidslanbrug med 2 voksne og børn var væsentlig mere stabil, end den var på heltidsbrugene.

Indkomst fra andre kilder end landbrug på 750.000 - 850.000 kr. årligt

Indkomsten fra landbrug var ganske vist negativ alle årene på nær 2012 (se figur 3.18), men indkomsten fra andre kilder lå ret stabilt på omkring 750-850.000 kr. årligt. Skattebetalingerne lå stabilt på godt 200.000 kr. og privatforbruget på omkring eller lidt under 500.000 kr. (se figur 3.19).

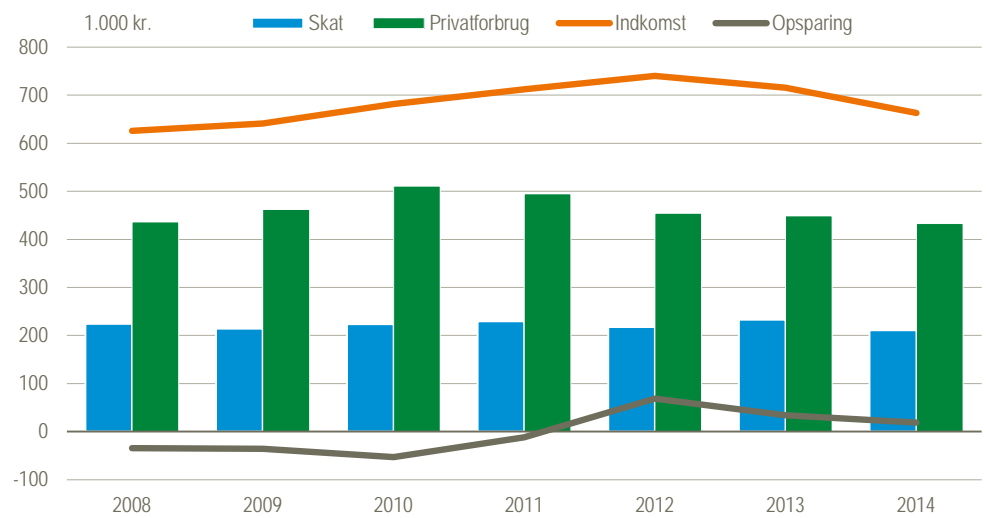
Figur 3.18 Indkomst for deltidsbedrifter med brugerfamilie med 2 voksne og børn

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD5

Som i heltidsbrugene fulgte opsparingen nogenlunde udviklingen i indkomst fra landbruget, men denne varierede ikke så meget, og opsparingen lå fra minus 53.000 kr. i 2010 til plus 69.000 kr. i 2012, i alt for årene et marginalt underskud.

Figur 3.19 Indkomst, forbrug, skat og opsparing for deltidsbedrifter med brugerfamilie med 2 voksne og børn

Kilde: Egne beregninger på regnskabsstatistikken for landmandsfamilier med børn www.Statistikbanken.dk/JORD5

Tabel 3.1. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	299	-464	387	668	722	1 172	1 191
Driftsresultat, landbrug	93	-702	123	411	483	949	925
Lønindkomst og andre erhverv	166	176	198	213	171	158	229
Overførselsindkomst	41	45	47	39	43	48	34
Overskud, brugerbolig	43	55	60	43	54	47	30
Private nettorenteudgifter	44	38	41	38	30	29	27
Personlige skatter	147	-6	92	112	91	226	216
Privatforbrug	366	367	385	417	416	426	437
Opsparing	-214	-825	-91	140	215	520	538

Tabel 3.2. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med mælk og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	-932	-1 745	-643	256	105	297	714
Driftsresultat, landbrug	-1 038	-1 938	-800	55	-74	172	500
Lønindkomst og andre erhverv	91	141	115	177	146	97	210
Overførselsindkomst	61	54	47	38	49	42	38
Overskud, brugerbolig	43	60	62	44	49	45	29
Private nettorenteudgifter	89	61	66	58	65	59	63
Personlige skatter	55	-32	22	30	35	45	63
Privatforbrug	400	385	404	420	409	418	431
Opsparing	-1 387	-2 097	-1 069	-193	-339	-166	219

Tabel 3.3. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	-1 209	-390	523	816	1 683	1 243	796
Driftsresultat, landbrug	-1 463	-737	186	471	1308	804	333
Lønindkomst og andre erhverv	224	288	272	292	306	379	413
Overførselsindkomst	34	35	39	38	50	37	36
Overskud, brugerbolig	54	75	72	57	55	62	49
Private nettorenteudgifter	57	52	46	41	36	38	34
Personlige skatter	82	-40	67	86	146	213	148
Privatforbrug	423	428	436	427	447	477	484
Opsparing	-1 714	-779	20	302	1 090	553	164

Tabel 3.4. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med svin og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	-2 297	-1 292	-733	-95	811	43	-463
Driftsresultat, landbrug	-2 509	-1 595	-899	-282	550	-250	-752
Lønindkomst og andre erhverv	239	267	137	159	226	261	264
Overførselsindkomst	44	43	50	43	52	48	48
Overskud, brugerbolig	60	82	81	62	60	57	60
Private nettorenteudgifter	131	88	102	78	77	74	82
Personlige skatter	-20	-31	30	34	44	35	38
Privatforbrug	436	442	444	434	460	440	459
Opsparing	-2 713	-1 704	-1 206	-563	307	-432	-960

Tabel 3.5. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med pelsdyr og brugerfamilie med 2 voksne og børn

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	48	356	1 886	2 945	3 629	3 978	1 139
Driftsresultat, landbrug	-250	-1	1 542	2 620	3 235	3 548	828
Lønindkomst og andre erhverv	279	306	288	296	296	319	288
Overførselsindkomst	36	52	34	22	56	106	29
Overskud, brugerbolig	47	53	53	46	100	35	27
Private nettorenteudgifter	65	54	30	40	58	29	32
Personlige skatter	171	94	342	520	699	947	353
Privatforbrug	428	422	489	473	556	489	434
Opsparing	-551	-159	1 056	1 951	2 374	2 542	353

Tabel 3.6. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent under 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	364	-389	377	681	734	1 090	1 166
Driftsresultat, landbrug	50	-706	73	362	442	811	865
Lønindkomst og andre erhverv	227	212	200	227	190	187	236
Overførselsindkomst	40	47	46	50	49	48	35
Overskud, brugerbolig	46	58	58	42	53	44	30
Private nettorenteudgifter	49	41	40	39	30	28	26
Personlige skatter	163	-16	89	98	94	210	214
Privatforbrug	388	384	374	410	414	424	426
Opsparing	-237	-798	-126	134	197	428	500

Tabel 3.7. Indkomst og opsparing for heltidsbedrifter med planteavl og brugerfamilie med 2 voksne og børn, gældsprocent mindst 80

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	-1 015	-1 745	-619	271	125	212	647
Driftsresultat, landbrug	-1 128	-1 938	-775	58	-50	90	423
Lønindkomst og andre erhverv	100	141	114	190	141	99	222
Overførselsindkomst	59	54	47	37	49	42	37
Overskud, brugerbolig	43	60	61	43	49	46	29
Private nettorenteudgifter	89	61	66	58	65	65	65
Personlige skatter	44	-32	22	34	34	44	62
Privatforbrug	405	385	404	428	408	427	432
Opsparing	-1 463	-2 097	-1 044	-191	-317	-259	153

Tabel 3.8. Indkomst og opsparing for deltidslandmandsfamilier med 2 voksne børn

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1.000 kr. pr. bedrift						
Indkomst	626	641	681	712	740	716	663
Driftsresultat, landbrug	-100	-136	-150	-111	12	-26	-53
Lønindkomst og andre erhverv	653	681	767	770	641	685	657
Overførselsindkomst	48	44	33	42	58	46	54
Overskud, brugerbolig	56	85	69	44	51	39	28
Private nettorenteudgifter	30	34	38	33	22	29	23
Personlige skatter	224	214	224	229	217	233	211
Privatforbrug	436	463	511	495	454	449	433
Opsparing	-35	-36	-53	-12	69	34	19

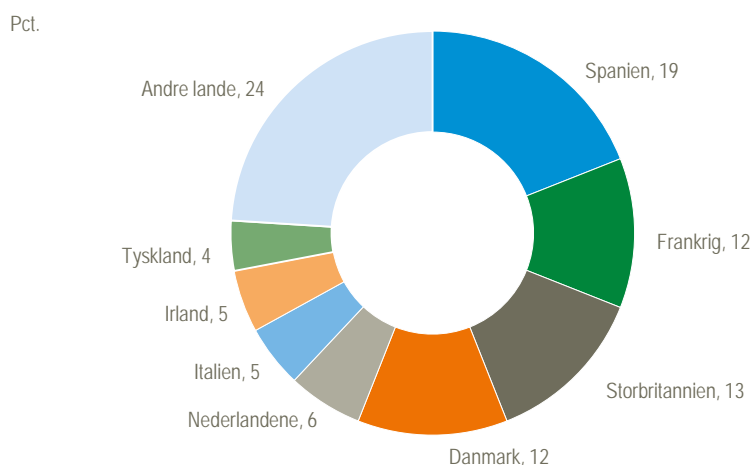
4. Dansk fiskeri og akvakultur i EU perspektiv

3,7 pct. af verdens fiskeri- og akvakulturproduktion er fra EU

Globalt set var Den Europæiske Union (EU) i 2013 verdens fjerde største producent af fiskeriprodukter, kun overgået af Kina, Indonesien og Indien. EU's samlede produktion fra fiskeri og akvakultur på 6 mio. tons udgjorde 3,7 pct. af verdens totale produktion dette år. Fjerdepladsen på FAO⁴'s top-10 liste over fiskeproducerende lande indehaves på skift af EU, Peru og Vietnam, som har næsten samme produktionsomfang⁵.

Af EU's samlede produktion af fiskeprodukter på 6,0 mio. tons i 2013 var 4,8 mio. tons, svarende til 81 pct., fra fiskeri og 19 pct., fra akvakultur. Spanien var den største producent med 1,1 mio. tons efterfulgt af Storbritannien (UK) med 0,8 mio. tons og Frankrig med 0,7 mio. tons (målt i levende vægt).

Figur 4.1 Fordeling af fiskeri og akvakultur produktionen i EU. 2013

Anm.: Akvakultur produktionen for U.K., Tyskland, Finland og Grækenland er skønnet på basis af data for 2008-2012.
Kilde: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/fisheries/data/database>

Danmark står for 12 pct. af EU's fiskeri- og akvakulturproduktion

Danmark var EU's fjerde største producent med en produktion på 700.128 tons fisk, krebs- og bløddyr, svarende til 12 pct. af den samlede produktion i EU i 2013. Fiskeriet udgjorde 95 pct. af den danske produktion og de resterende 5 pct. var akvakulturproduktion af fisk m.v. til human ernæring.

4.1 Fiskeriets produktion og indkomst

Danmark har EU's største fangstmængde i FAO's region 27

Tre fjerdedele af EU's fangst, 3,6 mio. tons i 2013, kommer fra det Nordøstlige Atlanterhav (FAO's region 27). Femten EU-lande deltager i fiskeriet her. Danmark har den største fangstmængde på 18 pct. af EU's samlede fangst i regionen, efterfulgt af Storbritannien på 17 pct., Frankrig på 12 pct., Spanien og Nederlandene med hver 9 pct. og Irland med 7 pct.

Spanien og Frankrig har betydeligt fiskeri i fjerne farvande

I Middelhavet og Sortehavet fiskes 9 pct. af EU's fangstmængde af 11 medlemslande, og i det østlige centrale Atlanterhav hentes 8 pct., svarende til 380.000 tons, af syv lande (Spanien, Litauen, Polen, Letland, Frankrig, Nederlandene og Portugal). Desuden fiskes 4 pct. i det sydlige Atlanterhav og 4 pct. i det Indiske Ocean af

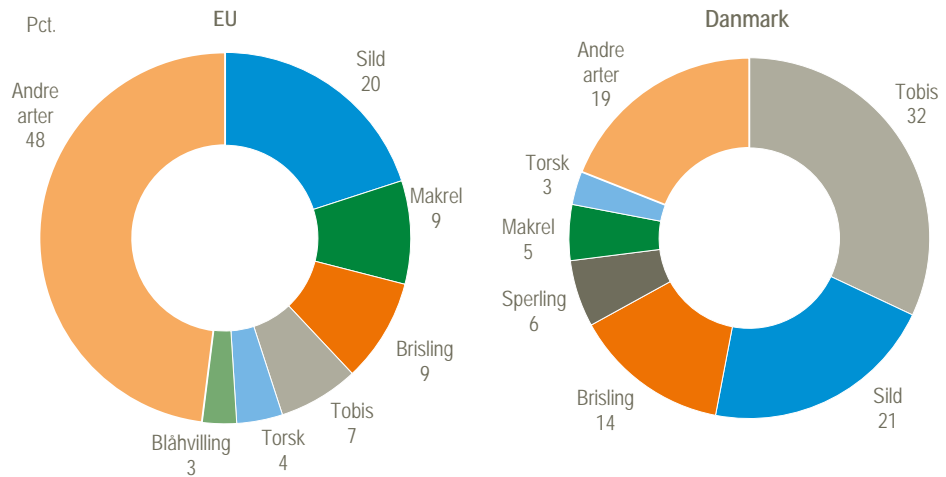
⁴ FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

⁵ Kilde: <http://www.fao.org/fishery/statistics/en>

Spanien og Frankrig, og seks lande fisker tilsammen 1 pct. i det nord-vestlige Atlanterhav.

Inden for EU er Danmark den største producent af fisk fra region 27. Men artskombinationen i det danske fiskeri afviger meget fra de øvrige EU-landes. Se figur 4.2.

Figur 4.2 Fangsten i region 27 Nordøstlige Atlanterhav fordelt på arter for EU og dansk fiskeri. 2013

Kilde: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/fisheries/data/database>

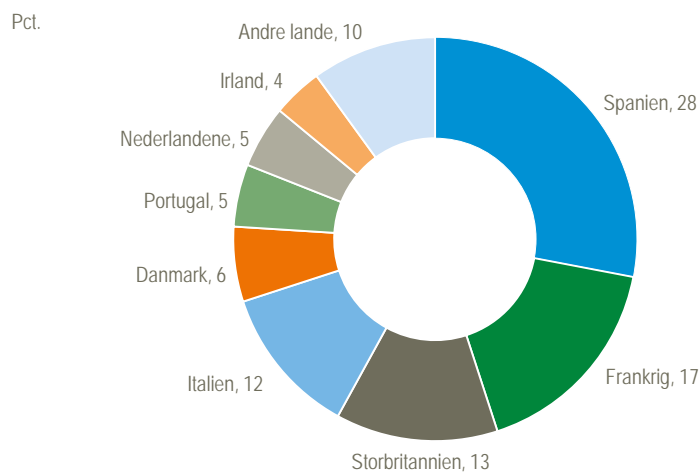
Industrifiskeriet er bærende for Danmarks store fangstmængde

Fangsten af tobis udgør ca. en tredjedel af den samlede fangstmængde i dansk fiskeri, men for EU er andelen kun 7 pct., eftersom Danmark fisker 84 pct. af EU's samlede mængde. For sperling, der ligesom tobis anvendes til forarbejdning af fiskemel og fiskeolie, var Danmark eneste producent i EU.

Danmark skabte 6 pct. af EU's bruttoudbytte fra fiskeri

Fiskerivirksomhederne i EU havde en samlet omsætning på 6,86 mia. euro i 2013 jf. JRC's årlige økonomiske rapport om EU's fiskeriflåde 2015⁷. Som følge af den store mængde industrifisk i det danske fiskeri udgjorde Danmarks andel af EU's samlede fangstmængde fra alle regioner næsten 14 pct., mens den danske andel af det samlede bruttoudbytte fra fiskeriet i EU kun var 6 pct., da industrifisk generelt afregnes til en væsentlig lavere pris end konsumfisk.

Figur 4.3 Medlemslandenes andele af samlet omsætning for EU's fiskerivirksomheder. 2013

Anm.: Der indgår data for 19 af EU's 28 lande. For Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien er data udeladt, da de i rapporten anføres som upålidelige. Landene Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Østrig og Luxembourg har ingen fiskeriflåde.

⁶ JRC: Joint Research Centre. The European Commission's in-house science service.

⁷ Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic> (STECF 15-07 - AER 2015 JRC97371.pdf).

Værdien af landingerne udgør mellem 95 og 100 pct. af omsætningen for fiskeri-virksomhederne i de fleste lande, dog lidt mindre i Letland, Sverige og Kroatien, hvor de udgør henholdsvis 94 pct., 92 pct. og 88 pct. Andre indtægtskilder kan få være assistance ved forskning, transport eller vagttjeneste ved olieplatforme.

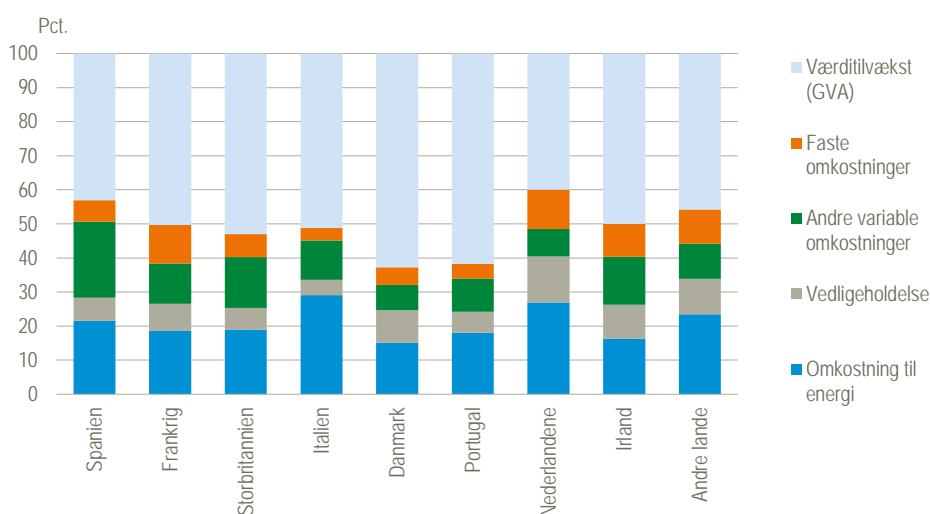
4.2 Omkostninger og værditilvækst

I JRC's flåderapport opgøres omkostningerne (ekskl. omk. til arbejdskraft og kapital) på 4 typer: Energi, vedligeholdelse, andre variable og faste omkostninger.

Energiomkostninger udgør 21 pct. af omsætningen

For EU's samlede fiskeriflåde lagde energiomkostningerne beslag på godt 21 pct. af omsætningen. Andre variable omkostninger udgjorde 14,5 pct. og vedligeholdelse samt faste omkostninger udgjorde hver 7,5 pct. Figur 4.4 herunder viser omkostningernes fordeling på typer for de otte mest betydende fiskerinationer i EU.

Figur 4.4 Samlet omsætning fordelt på omkostningstyper og værditilvækst for landene. 2013

Anm.: Der indgår data for 19 af EU's 23 fiskerilande. For Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien er data udeladt, da de i rapporten anføres som upålidelige.

Omkostningernes fordeling beror på de nationale flåders sammensætning

Omkostningernes fordeling varierer en del mellem medlemslandene. Det beror i nogen grad på forskelle i de relative priser på varer og tjenester mellem landene, men mere sandsynligt skyldes det en betydelig variation i sammensætningen af de nationale fiskeriflåder mellem landene. I flåderapporten⁸ opdeles flåderne på grupperne "small scale", fartøjer under 12 meter, "large scale", fartøjer på 12 meter og derover og "fartøjer, der fisker i fjerne farvande". Endvidere er de nationale flåder opdelt i fartøjssegmenter efter fartøjets længde og brug af fangstredskaber, hvilket giver bedre sammenligningsgrundlag.

Værditilvækst på 49 pct. af samlet omsætning

Den samlede værditilvækst (GVA) for EU's fiskeriflåde (ekskl. Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien) var på 3,4 mia. euro i 2013. Værditilvæksten udgjorde skønsmæssigt 49 pct. af den samlede omsætning.

Variation i det årlige udbytte som følge af ændrede fiskepriser og tilgængelige ressourcer

Det ses i figur 4.4, at Danmark og Portugal skiller sig ud med en GVA på ca. 62 pct. Spanien og Nederlandene ligger til gengæld under EU gennemsnittet med en GVA på kun henholdsvis 43 og 40 pct. af årsomsætningen i 2013. Der er mange faktorer, som spiller ind her, og der kan være stor variation fra det ene år til det næste. En meget vigtig faktor er de relative priser mellem forskellige fiskearter, som får stor betydning for udbyttet, ligesom det har afgørende indflydelse på fiskernes valg af fangstmetode og mål-arter i fiskeriet.

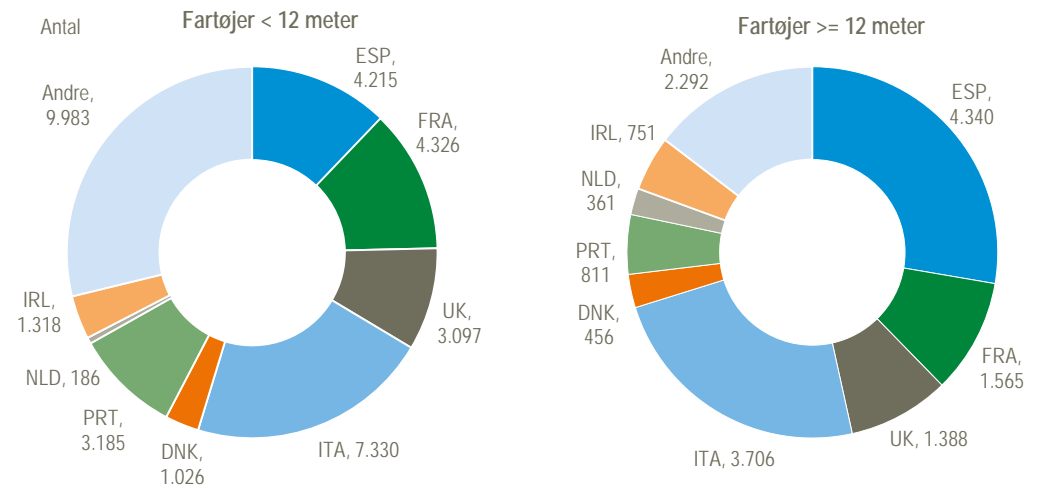
⁸ Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic> (STECF 15-07 - AER 2015 JRC97371.pdf).

4.3 Kapital og arbejdsindsats

65.000 aktive fartøjer i EU

I alt 65.000 fiskerfartøjer skønnes at have deltaget i EU's fiskeri i 2013. Heraf er 16.750 fartøjer over 12 meter, og 308 fartøjer der fisker i fjerne farvande. De resterende tre fjerdedele af fartøjerne er under 12 meter. I de 65.000 indgår 14.752 græske fartøjer, for hvilke, der ikke findes oplysning om aktivitet.

Figur 4.5 Antal aktive fartøjer hhv. under og over 12 meter i EU, fordelt på lande. 2013

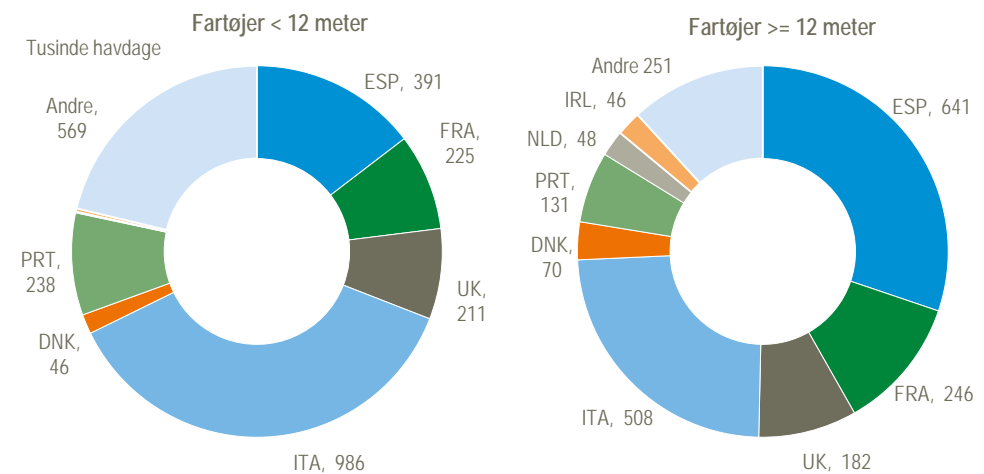

Anm.: Der indgår data for 22 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland indgår ikke, men 13.671 fartøjer under 12 meter og 1.081 fartøjer på 12 meter og derover skønnes at have været aktive i 2013. Dog mangler oplysninger om aktivitet.

Næsten 5 millioner fartøjsdage på havet

Den samlede aktivitet målt som antal fartøjsdage på havet for de godt 50.000 aktive EU fartøjer (ekskl. Grækenland) er opgjort til 4,86 mio. dage, et gennemsnit på 97 havdage pr. fartøj.

Figur 4.6 Antal havdage (*1000) for fartøjer hhv. under og over 12 meter i EU, fordelt på lande. 2013

Anm.: Der indgår data for 22 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland mangler.

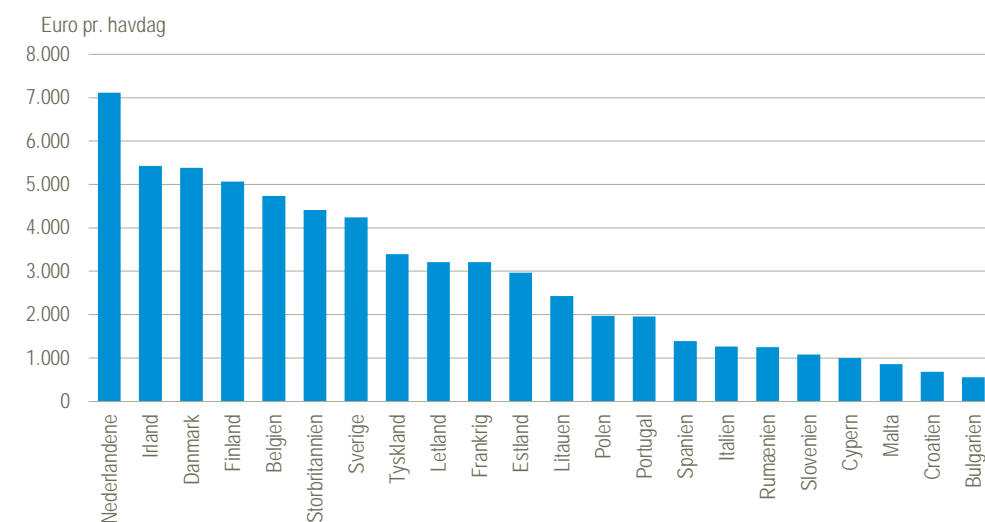
Danske fartøjer over 12 meter har flere havdage end EU gennemsnittet

Figur 4.6 viser fartøjsaktiviteten (enhed 1000 havdage) opdelt på fartøjer under og over 12 meter. De små fartøjer havde et gennemsnit pr. fartøj på 77 havdage og for fartøjer over 12 meter blev gennemsnittet på 135 havdage pr. fartøj. Til sammenligning havde de 456 danske fartøjer over 12 meter i alt 69.700 havdage, dvs. et gennemsnit på 153 havdage pr. fartøj.

Danske fartøjer over 12 meter havde tredjebedste bruttoudbytte pr. havdag

I figur 4.7 er vist den gennemsnitlige værdi af landingerne pr. havdag for fartøjer på 12 meter og derover for hvert medlemsland. Der er i de fleste lande tale om en meget blandet gruppe fartøjer lige fra små enmandsbetjente garnbåde til store trawlere og notfartøjer. For en mere detaljeret opdeling i fartøjsgrupper henvises til JRC's økonomiske rapport om EU's fiskeriflåde 2015.

Figur 4.7 Værdi af landingerne i euro pr. havdag for fartøjer over 12 meter i EU, fordelt på lande. 2013

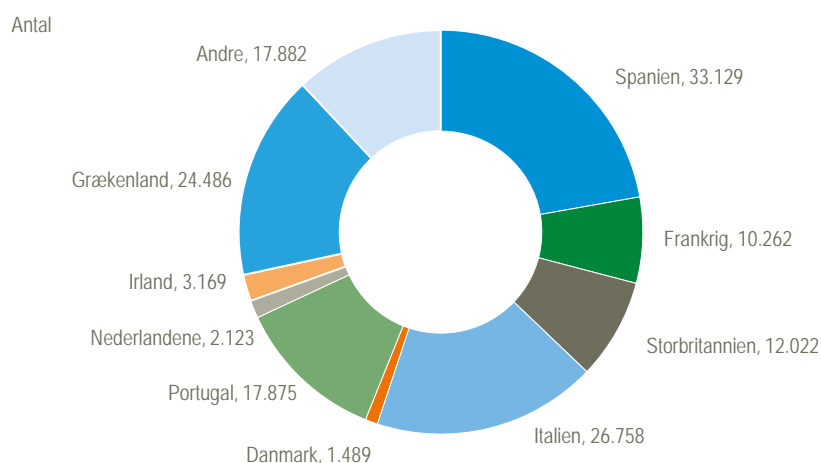

Anm.: Der indgår data for 22 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland mangler.

110.000 fuldtids beskæftigede fiskere

Erhvervet beskæftigede 149.000 fiskere svarende til 110.000 fuldtidsbeskæftigede (FTE). Her er indregnet de usikre data fra Grækenland, Bulgarien og Malta, hvilket har betydning, da Grækenland beskæftigede det næsthøjeste antal fiskere i EU.

Figur 4.8 Antal beskæftigede i fiskeriet i EU fordelt på lande. 2013

Anm.: Der indgår data for 22 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland, Malta og Bulgarien er usikre. Tal for Cypern mangler.

Årsløn varierer mellem 8.000 og 120.000 euro

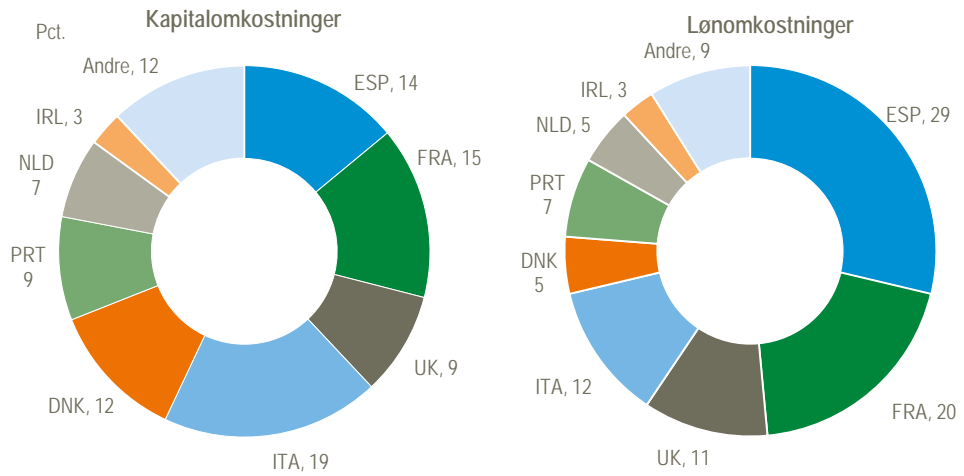
Den gennemsnitlige årsløn pr. fuldtids beskæftiget fisker i EU udgjorde 23.000 euro, fra ca. 8.000 euro for græske fiskere til 120.000 Euro i gennemsnit for belgiske fiskere. Til sammenligning beregnes den gennemsnitlige årsløn for fuldtidsbeskæftigede danske fiskeres til 66.500 euro.

Samlet omkostning til arbejds løn på 2,0 mia. euro

Den samlede udgift til arbejdskraft for de 19 medlemslande (ekskl. de usikre data for Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien) var på 2,0 mia. euro. I omkostningerne til arbejdskraft indgår både løn, pension m.m. til hyret mandskab såvel som beregnet vederlag for (ulønnet) arbejde udført af fartøjets og virksomhedens ejere.

EU's fiskerflåde havde en samlet estimeret værdi på 4,6 mia. euro og netto investeringer på 400 mio. euro i 2013 (ekskl. Bulgarien, Kroatien, Cypern, Malta og Nederlandene). Kapitalomkostningerne dækker afskrivninger samt finansieringsomkostninger (renter m.v.).

Figur 4.9 Kapitalomkostninger og omkostninger til arbejdskraft i fiskeriet i EU, fordelt på lande. 2013

Anm.: Der indgår data for 19 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien er usikre.

Danmark har de største kapitalomkostninger i forhold til lønomkostningerne

Figur 4.9 viser fordelingen af kapitalomkostningerne og omkostningerne til arbejdskraft på medlemslandene. Det ses, at Danmarks andel af kapitalomkostningerne er mere end dobbelt så stor som andelen af lønomkostningerne. Det kunne tyde på, at for Danmark er der større/dyrere kapitalindsats i forhold til arbejdsindsatsen i fiskeriet end for EU generelt, eller at der måske er mindre besætning på de danske fartøjer. Det samme ses i mindre udstrækning for Italien, Portugal og Nederlandene. Omvendt ses, at Spanien har mere end dobbelt så stor andel af lønomkostningerne som af kapitalomkostningerne.

4.4 Fiskeriets driftsresultat

Gross profit på 1,3 mia. euro

Resultatet af den primære drift (GVA minus omkostninger til arbejdskraft) for EU's fiskerflåde (ekskl. Bulgarien, Cypern, Grækenland og Malta) var på 1,3 mia. euro i 2013, og overskudsgraden blev ca. 20 pct.

Tabel 4.1 Indkomst, omkostninger og resultat af primær drift for EU's nationale fiskeriflåder. 2013

	Indkomst	Produktions omkostninger	GVA	Arbejds løn	Resultat af primær drift	Overskudsgrad
	mio. euro					
Spanien	1 910	1 088	822	597	225	12
Frankrig	1 149	572	577	399	178	16
Storbritannien	917	431	486	215	271	30
Italien	841	411	431	234	197	23
Danmark	401	149	252	110	142	35
Portugal	363	139	224	135	89	24
Nederlandene	347	208	139	96	43	12
Irland	273	137	137	62	75	27
Andre lande	661	359	302	179	123	19
EU (19 lande)	6 861	3 492	3 369	2 026	1 342	20

Anm.: Der indgår data for 19 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien er usikre. Kilde: Tabel 3.6 i "The 2015 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet".

Net profit på 520 mio. euro

Efter fradrag af kapitalomkostninger blev driftsresultatet "net profit" på 520 mio. euro, svarende til 7,6 pct. af den samlede omsætning. Storbritannien havde den

højeste net profit margin på 22,8 pct. og Danmark havde ligesom Irland en net profit margin på 14,9 pct.

Tabel 4.2 Arbejds- og kapitalomkostninger samt driftsresultat for EU's nationale fiskeriflåder. 2013

	GVA	Arbejds- omkostninger	Kapital- omkostninger	Andre finansierings- omkostninger	Driftsresultat Net profit	Net profit margin
	mio. Euro					
Spanien	822	597	105	15,2	104,8	5,5
Frankrig	577	399	115	8,0	55,9	4,9
Storbritannien	486	215	65	-2,8	209,1	22,8
Italien	431	234	142	21,3	33,9	4,0
Danmark	252	110	89	-6,8	59,6	14,9
Portugal	224	135	70	27,5	-8,3	-2,3
Nederlandene	139	96	53
Irland	137	62	20	14,6	40,6	14,9
Andre lande	302	179	86	12,8	24,2	3,7
EU (19 lande)	3 369	2 026	743	89,8	519,8	7,6

Anm.: Der indgår data for 19 af EU's 23 fiskerilande. Tal for Grækenland, Malta, Cypern og Bulgarien er usikre.

Kilde: Tabel 3.6 i "The 2015 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet". Note: Der er fejl i JRC's beregning af net profit for Danmark, da JRC har lagt 6,8 mio. Euro til andre finansieringsomkostninger, i stedet for at trække tallet fra. Fejlen er rettet her.

16 af 19 lande fik positivt driftsresultat i 2013

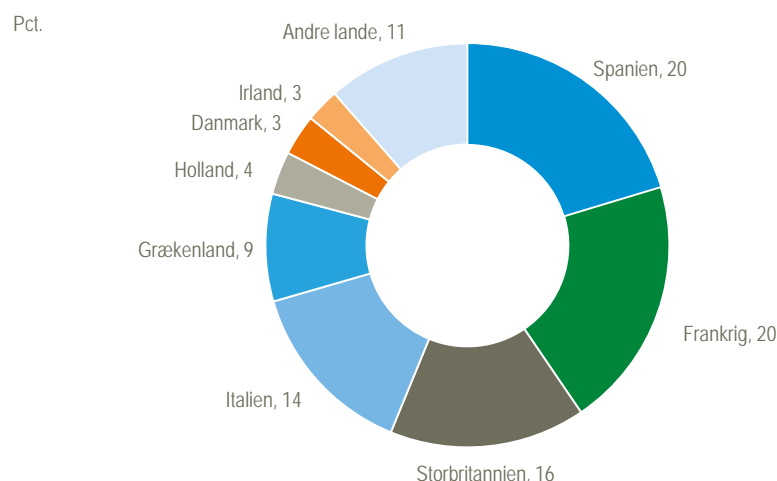
Seksten af de nitten medlemslande i statistikken havde positivt driftsresultat i 2013. Belgien, Finland og Portugal fik negativt driftsresultat.

4.5 Akvakulturerhvervets produktion og indkomst

EU produktion på 1,3 mio. ton

Akvakulturerhvervet i EU producerede 1,3 mio. ton fisk i 2012. Spanien og Frankrig var de største producenter. Spanien producerede 271.000 ton, svarende til 20,8 pct. af den samlede produktion, mens Frankrig producerede 269.000 ton, svarende til 20,7 pct. af den samlede produktion. Storbritannien producerede 210.000 ton svarende til 16,2 pct., mens Italien producerede 191.000 ton svarende til 14,7 pct. Danmark indtager en 7. plads blandt de 28 EU lande, med en produktion på 44.199 ton, svarende til 3,4 pct.

Figur 4.10 Akvakulturproduktion i EU. 2012

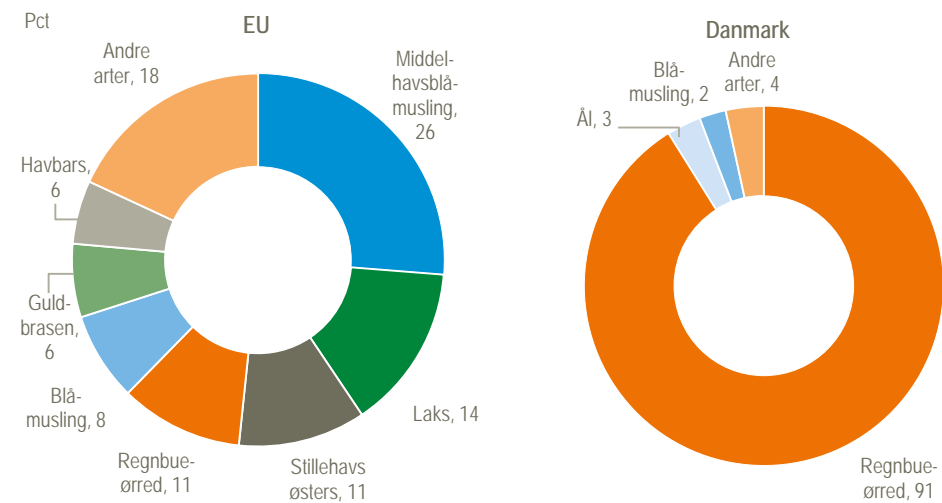
Kilde: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/fisheries/data/main-tables> og <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

328.000 ton middelhavsblåmuslinger

Den vigtigste art i akvakulturerhvervet i EU, bedømt ud fra den producerede mængde, var middelhavsblåmusling (*Mytilus Galloprovincialis*) med 328.000 ton svarende til 25 pct. af den samlede produktion. Spanien producerede flest middelhavsblåmuslinger med 204.000 ton svarende til 62 pct. af den samlede produktion.

Middelhavsblåmuslinger udgjorde samtidigt den største produktion i Spanien med 75 pct. af landets samlede mængde.

Figur 4.11 Produktion fordelt på arter i EU og Danmark. 2012

Kilde: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/fisheries/data/main-tables> og <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

179.000 ton laks Laks var den mest producerede fiskeart med 179.000 ton, hvilket svarede til 14 pct. af den samlede produktion. Storbritannien var den største producent af laks med 166.000 ton, svarende til 93 pct. af den samlede produktion. Laks udgjorde 79 pct. af Storbritanniens produktion.

138.000 ton stillehavsøsters Stillehavsøsters var med 138.000 ton den tredje mest producerede art i EU. Produktionen svarede til 10 pct. af den samlede mængde. Frankrig var den største producent af stillehavsøsters med 129.000 ton svarende til 93 pct. af den samlede mængde. Samtidigt udgjorde stillehavsøsters 48 pct. af Frankrigs produktion.

134.000 ton regnbueørreder Lige efter stillehavsøsters var regnbueørred den fjerde mest producerede art med 134.000 ton svarende til 10 pct. af den samlede produktion. Danmark var den største producent med 41.000 ton svarende til 31 pct. af den samlede produktion. 94 pct. af den danske produktion var regnbueørreder. Frankrig var dog ikke langt efter Danmark, da de i 2012 producerede 32.000 ton regnbueørreder, og dermed var den næst største producent i EU.

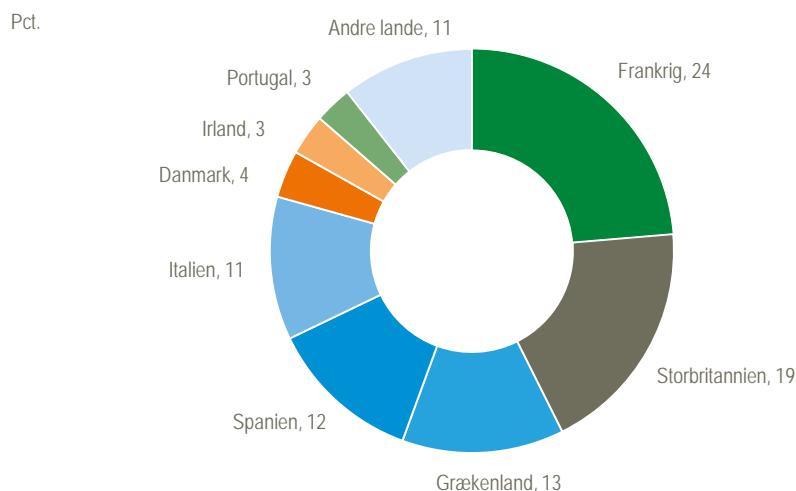
De resterende 38 pct. af den producerede mængde bestod af 107 forskellige arter.

Omsætning på 4,2 mia. euro Den samlede omsætning i akvakulturerhvervet i EU var på 4,2 mia. euro i 2012⁹. Frankrig indtog førstepladsen, med en omsætning på 995 mio. euro. Indkomsten fra Storbritannien løb op i 797 mio. euro, indkomsten for Grækenland var 545 mio. euro, mens Spanien indtog fjerde pladsen med en indkomst på 517 mio. euro. Den danske indkomst var 160 mio. euro.

Laks for 782 mio. euro Målt på værdi var laksen den vigtigste art i EU. Der blev produceret laks for en værdi af 782 mio. euro, hvilket svarer til 19 pct. af den samlede værdi. Storbritannien var den største producent af laks med 697 mio. euro svarende til 89 pct. af den samlede værdi. Laks var samtidigt den vigtigste art i Storbritannien, da værdien udgjorde 88 pct. af landets samlede produktion.

⁹ Kilde: <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

Figur 4.12 Omsætning fordelt på lande. 2012

Kilde: <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

Stillehavsøsters for 633 mio. euro

Stillehavsøsters var, med en værdi på 633 mio. euro, svarende til 16 pct. af den samlede værdi, den næstmest betydende art i EU. Frankrig var den største producent af stillehavsøsters med en værdi på 598 mio. euro, svarende til 93 pct. af den samlede værdi. Stillehavsøsters var samtidigt den vigtigste art i Frankrig, da værdien udgjorde 61 pct. af landets samlede produktion.

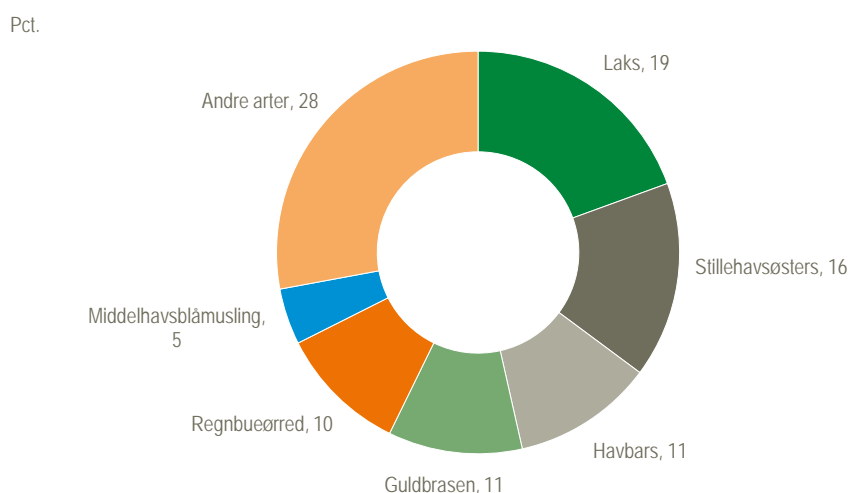
Havbars for 455 mio. euro

Havbars var med en værdi på 455 mio. euro, svarende til 11 pct. af den samlede værdi, den tredje mest værdifulde art i EU. Grækenland var den største producent af havbars med en værdi på 229 mio. euro, svarende til 50 pct. af den samlede værdi. Værdien af havbars udgjorde 42 pct. af Grækenlands samlede omsætning.

Guldbrassen for 433 mio. euro

Guldbrassen var med en værdi på 433 mio. euro, svarende til 10 pct. af den samlede værdi, den fjerde mest værdifulde art i EU. Grækenland var den største producent af guldbrassen med en værdi på 281 mio. euro, svarende til 65 pct. af den samlede værdi. Guldbrassen var den mest værdifulde art i Grækenland, med en værdi på 281 mio. euro svarende til 52 pct. af landets produktion.

Figur 4.13 Værdi af produktion fordelt på arter. 2012

Kilde: <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

Regnbueørreder for 138 mio. euro

Den vigtigste art i dansk akvakultur er regnbueørred. I Danmark blev der i 2012 produceret regnbueørred til en værdi af 138 mio. euro i Danmark. Det svarede til 86 pct. af den samlede produktion i Danmark og det udgjorde samtidigt 33 pct. af den samlede produktion i Danmark.

samlede værdi af regnbueørreder i EU. Storbritannien var med 97 mio. euro den næststørste producent af regnbueørreder.

4.6 Omkostninger og værditilvækst

I den økonomiske rapport fra STECF¹⁰ opgøres omkostningerne (ekskl. omkostninger til arbejdskraft og kapital) på fem forskellige omkostningstyper: yngel, foder, energi, reparation og vedligeholdelse og andre operationelle omkostninger.

Foder udgør den største omkostning

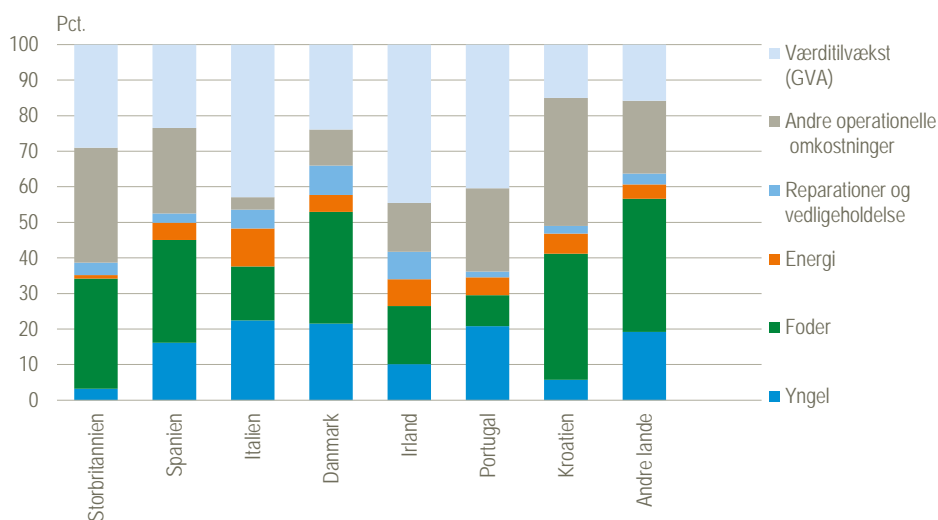
For hele erhvervet (ekskl. Frankrig, Grækenland, Nederlandene, Polen og Belgien, som ikke har indberettet omkostninger) udgjorde foderomkostningerne den største andel med 38 pct. Andre operationelle omkostninger udgjorde 30 pct., mens yngel udgjorde 20 pct. Energi udgjorde 7 pct. og reparationer og vedligeholdelse udgjorde 6 pct.

Omkostningernes fordeling varierer en del mellem medlemslandene. Det kan til nogen grad skyldes forskelle i de relative priser på varer og tjenester mellem landene, men måske mere sandsynligt en betydelig forskel på anlægstyper og produktionsformer mellem landene. Foder og yngel anvendes eksempelvis ikke i muslingeproduktionen, hvorfor lande med stor muslingeproduktion vil have lavere omkostninger til foder og yngel.

Værditilvækst på 1,3 mia. euro

Den samlede værditilvækst (GVA) var på 1,3 mia. euro i 2012¹¹. Værditilvæksten udgjorde 31 pct. af den samlede omsætning i EU. I Italien, Irland og Portugal udgjorde værditilvæksten mere end 40 pct. af omsætningen, mens der for Danmark blev 25 pct. til aflønning af arbejdskraft og kapital.

Figur 4.14 Samlet omsætning fordelt på omkostningsposter og værditilvækst. 2012

Anm.: Frankrig, Grækenland, Nederlandene, Polen og Belgien indgår ikke i figuren da landene ikke har indberettet data for de forskellige omkostningstyper.

Kilde: <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

¹⁰ Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>

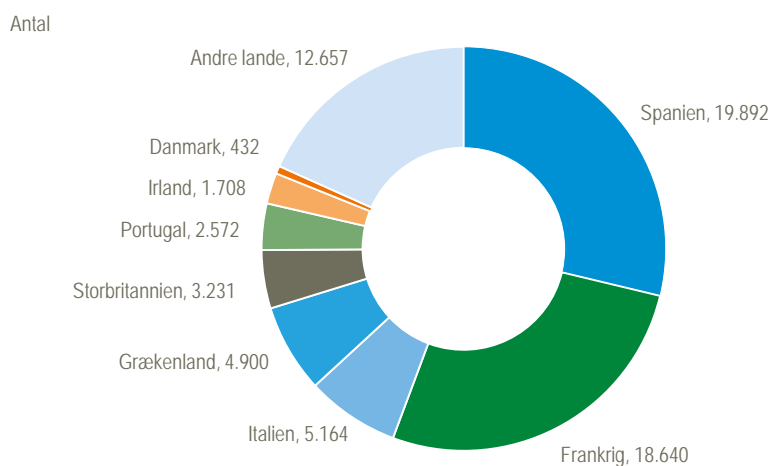
¹¹ Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>

4.7 Kapital og arbejdsindsats

69.196 personer
beskæftigede i
erhvervet

Erhvervet beskæftigede 69.196 personer svarende til 34.407 fuldtidsbeskæftigede (FTE). Grækenland er dog ikke medregnet i FTE beregningen, da de udelukkende har indberettet antal personer ansat i erhvervet. Den gennemsnitlige årsløn pr. fuldtidsbeskæftiget person udgjorde 22.100 euro¹².

Figur 4.15 Antal beskæftigede i akvakulturerhvervet i EU fordelt på lande. 2012

Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>

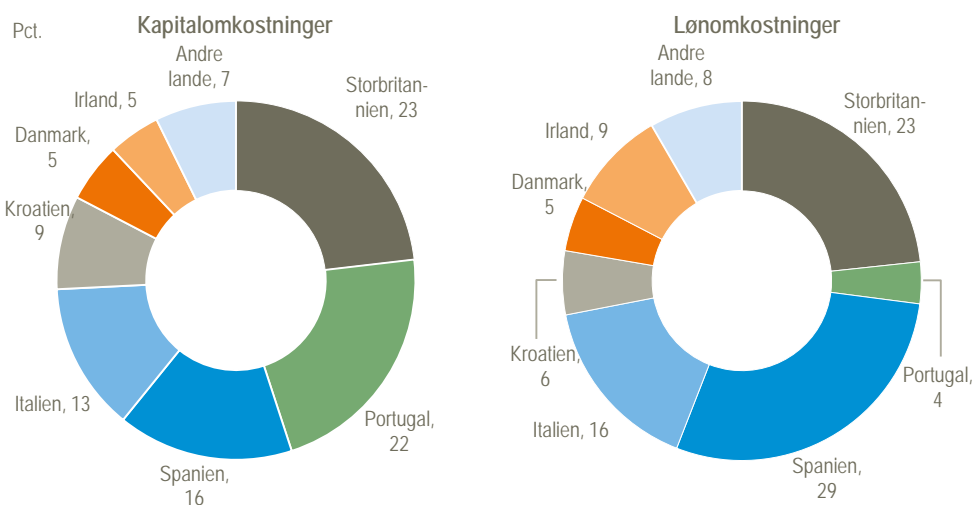
Aktiver for
3,4 mia. euro

Værdien af aktiver i hele erhvervet (ekskl. Frankrig, Grækenland, Nederlandene, Polen og Belgien) var 3,4 mia. euro i 2012. Italien havde de største aktiver med 722 mio. euro, Storbritannien havde aktiver for 579 mio. euro, mens Kroatiens aktiver havde en værdi på 310 mio. euro. De danske akvakulturaktiver havde en værdi på 166 mio. euro.

Lønomkostning på
448 mio. euro

Den samlede lønomkostning (ekskl. Frankrig, Grækenland, Nederlandene, Polen og Belgien) var på 448 mio. euro i 2012. Spanien havde de største lønomkostninger med 129 mio. euro, Storbritannien havde lønomkostninger for 104 mio. euro, mens Danmark havde lønomkostninger for 22 mio. euro.

Figur 4.16 Kapitalomkostninger og omkostninger til arbejdskraft i EU, fordelt på lande. 2012

Anm.: Frankrig, Grækenland, Nederlandene, Polen og Belgien indgår ikke i figuren.

Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>

¹² Kilde: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>

Kapitalomkostning på 215 mio. euro

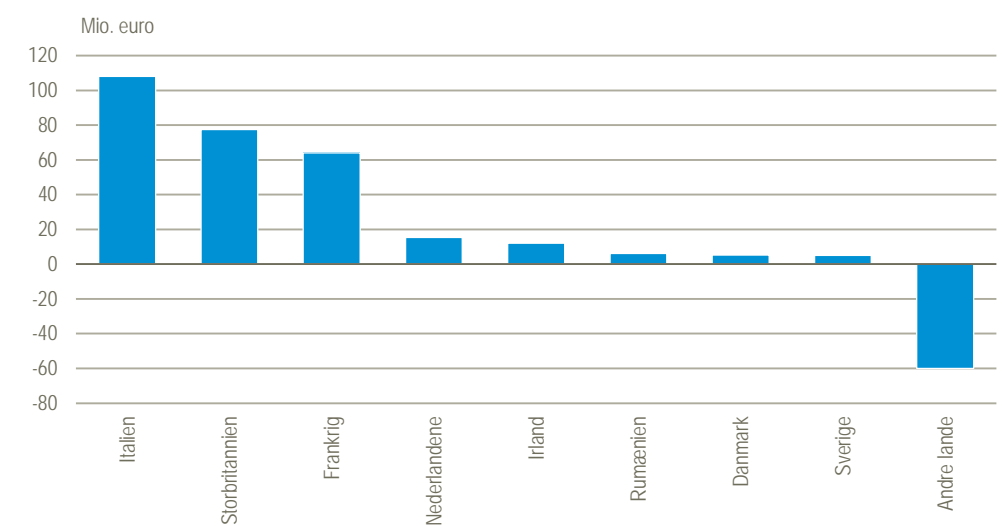
Figur 4.17 viser fordelingen af kapitalomkostningerne og omkostningerne til arbejdskraft på medlemslandene. Det ses, at Danmark har samme andel af kapitalomkostningerne i EU, ca. 5 pct., som af lønomkostningerne, dvs. fordelingen af omkostningerne på arbejdskraft og kapital i dansk akvakultur svarer ganske godt til den gennemsnitlige fordeling for akvakultursektoren i hele EU. Det samme gør sig gældende for Storbritannien, Italien, Kroatien og Irland. For Portugal er andelen af kapitalomkostningerne 5 gange større en andelen af lønomkostninger, mens det omvendte gælder for Spanien, hvor andelen af lønomkostninger er næsten dobbelt så stor som andelen af kapitalomkostninger.

4.8 Akvakulturerhvervets driftsresultat

Driftsresultat på 233 mio. euro

Driftsresultatet efter personaleomkostninger og finansieringsomkostninger blev på 233 mio. euro for EU (ekskl. Grækenland) i 2012. Tre af de fem store akvakultur lande, Italien, Storbritannien og Frankrig, havde positive driftsresultat på hhv. 108, 77 og 64 mio. euro. Mens Spanien fik negativt resultat på -27 mio. euro. Danmark havde med et driftsresultat på 5 mio. euro.

Figur 4.17 Driftsresultat fordelt på lande. 2012

Anm.: Grækenland, Polen og Belgien indgår ikke i figuren.

Kilde: <https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/dd/aqua>

5. English summary

The publication consists of four articles, each analysing different aspects of importance in the Danish food industry and its development. The publication starts with a description of the development for crops and yields in Danish agriculture since 1920. Subsequently, there are articles on debts and interest paid in agriculture and household economics for farm families since the financial crisis 2008-2009. Finally there is an article on fishery and aquaculture seen in a European perspective.

Crops in Danish agriculture 1920-2015:

- The Danish agricultural area has been reduced from 3.2 million hectares in 1920 to 2.6 million hectares today.
- Grass and green fodder have declined in importance whereas a growing share of the land is cultivated with cereals. From mid 1980's the area with wheat increased significantly.
- The harvest of cereals per hectare has tripled from 1920 till today. The highest increase concerns rye. The harvest per hectare of potatoes and sugar beets has more than doubled in the same period.
- Fodder beets have almost disappeared in Danish agriculture, and have been replaced by green fodder, especially maize.
- About 70-85 per cent of the cereals are used as fodder to the animals – until the 1950's also to horses to considerable extent.

Debts, interest paid and administration fees on mortgage loans in Danish agriculture:

- Agricultural debts in Danish agriculture have been around DKK 350 billion since 2009.
- In 2014 the composition of mortgage loans were 51 percent loans with variable interest rate in Danish currency while 38 per cent were loans with variable interest rate in EUR. Only 12 per cent were loans with a fixed interest rate.
- The interest paid by farmers peaked in 2008 at DKK 16.8 billion. Since then interest paid has declined to DKK 9.3 billion in 2014.
- The administration fee to financial institutions providing mortgage loans amounted to 0.93 per cent for farmers in 2014. This was equal to DKK 2.35 billion of the total interest paid. The administration fee was highest for capital intensive types of farming like milk and pig production.

Household economics for Danish farm families:

- Private consumption for farm families with children is similar to that of other families with children.
- Private consumption for farm families changes only little even with large fluctuations in net profit from agriculture after the financial crisis.
- Among full-time holdings with cattle, pigs and crops, holdings with a high ratio of debts have negative savings between 2008 and 2014 that reduce net capital and threaten the continued existence of the holdings. The number of holdings with a high ratio of debts increased between 2008 and 2014.
- Farm families for whom agriculture is a part-time occupation had a rather stable income and consumption in 2008-2014 – income from sources other than agriculture of DKK 750,000-850,000 annually is crucial. Savings are insignificant.

Danish fishery and aquaculture in EU perspective:

- Denmark produced 12 per cent of EU's total volume of fishery and aquaculture production in 2013.

- The large volume of Danish fishery production emerges mainly from lower priced industrial fishery. The Danish share of the EU total value was 6 per cent.
- Danish vessels had the largest outcome per vessel day at sea among EU vessels above 12 metres length.
- Despite relatively large capital costs Denmark earned 11 per cent of the 520 Mio. EUR net profit for the fishery sector in the EU.
- Danish aquaculture generated 4 per cent of the total income from aquaculture products in EU 2012.
- Denmark was the largest producer of rainbow trout in the EU, with a share of 33 per cent of the 416 million EUR total production value.

Sources and methods

The thematic sections are based on various statistics compiled by Statistics Denmark's Division for Food Industries.

Crops in Danish agriculture are primarily based on data from the Farm Structure Survey.

The section on agricultural debts and interest as well as the section on farmers household economics are primarily based on the accounts statistics for agriculture.

The section on Fishery and aquaculture in an EU perspective is based on information from Eurostat and Joint Research Centre, JRC, which store scientific data for the European Commission. The Danish accounts statistics for fishery and aquaculture are contributing data to JRC.

More figures on the food industry

Further analyses and figures on the food industry are available from:

www.dst.dk/da/Statistik/emner/landbrug-gartneri-og-skovbrug.aspx

www.dst.dk/da/Statistik/emner/fiskeri-og-akvakultur.aspx

Here, figures are available on, e.g.:

- farms, areas and livestock
- labour in agriculture
- production and uses
- ecology
- accounts.